

המשפט

של

צל החמור

קומדיה

בארבע מערכות ומבוא

עיבוד חפשי על-פי "אנשי אבדרה" לוויילנד

מאת

סמי הרנומן

מגרמנית:

ארנון מגן

ו א ל ה ה נ פ ש ר ת :

2530

רופא שנים	סטרוטיון
בנפ	דאמון
חמר	אנטרקס
אשתו	קורבילה
	(פלואה)
בנותיו	גורגור
	פיסיגנאטוס)
עורכי דין	פוליפונוס)
ארחון אבדרה (ראש מועצת העיר)	אונולאוס
כהן לטונה	אגאטירוס
שופט שלום	פיליפידם
שמש בית-הדין	טריסטורגנס
ספר	סטרפסיאדס
מאהבה של גורגור	פאניס
גבירה עשירה	סלבנדה
שחקנית	טריאלים
	נביון)
	רודופה)
נשים באבדרה	מידחה)
משורר	אוריפידם
פילוסוף	דמוקריטוס

מקום המחזה: העיר היוונית אַבְדֶרָה
 זמן המחזה: ימי הקדם הקלאסיים.

מ ב ר א

נורף של מרחבי שדות וכרי מרעה, ללא עץ ושיח, השטוח אל השמש הלוהטת. ברקע
נראים הרים תכלים.
כלואה ודאמון מרקדים בשדות. דאמון מחלל בחליל, כלואה מכה בסמבורין.

יפים, קלים הם החיים... (כלואה:
רק האדם משחית אותם, (דאמון:
אל נשגבות עיניו ישים
ואת הלפי לא יטעם...

הנה השמש תפוז,
קרניה מפיצות אורה,
אך האדם רוגז, פועס...
הוי - העתו מה נבערה!

היות צעיר - זו הפסקה!
מחול נרקודה עד בלי סוף!
האח, תבל! את מקסימה
מל עוד המעגל יסב!

פה יחד שנינו נצחק,
הנאות בשליך הרחק.
האח! האח! האח!

כלואה: (נשכבת על הדשא) היפי לחוד, וההם לחוד. בינתיים לווהטת השמש.
דאמון: נו, מילא! עוד מעט נקיים לנו סכה ונטע לידה זיתים ותמרים.
(מתישב ליד כלואה)

כלואה: הרחק מעיר ועירונים סכלים...
דאמון: הרחק ממדינאים ופילוסופים...

כלואה: לו רק אבי ואמי...

דאמון: והורי שלי...

כלואה: הוי, אלה ההורים, אשר שכחו את ילדותם!

דאמון: הנה אני לך, כלואה: הם מעודם לא היו צעירים. הרי כתוב כי
צעיר פעם צעיר לעולם. אלא שרב בני האדם נולדים זקנים, וזו
הצרה. אולם אנחנו, כשאך יהיו לנו ילדים - אחד, שנים, שלושה,
ארבעה, חמשה...

כלראח:

(סותמת את פיו) טפשוך!

דאמרן:

(נחלץ ממנה, מרקד סביבה ומחלל)

(הפסקה קטנה)

כלראח:

דאמרן!

דאמרן:

כן?

כלראח:

מוכרחים להגיד להם...

דאמרן:

נו מילא, אין ברירה, בקרוב.

כלראח:

לא בקרוב, מיד!

דאמרן:

ודאי, כשנשוב הביתה, הערב, או מחר, או...

כלראח:

לא, לא. מיד ועל המקום.

דאמרן:

אבל אינם פה כרגע.

כלראח:

הם יבואו...

דאמרן:

מי יבוא?

כלראח:

אבותינו, כמובן.

דאמרן:

אבותינו? (יושב בבהלה)

כלראח:

לשם מה, סבור אתה, הוצאתיך לשמש הלוהטת?

דאמרן:

נחש שכמותך!

כלראח:

שמע איפוא! אמש בא אביך, רופא השנים, אל אבי הקמר. צריך
הוא לרכב לגרניה, וכיון שאתונו המליטה...

דאמרן:

מזל טוב!

כלראח:

שכר לו חמור. אצל אבי, ואבי מלגהו בדרכו. בשעה זו הם כבר
בדרך, בודאי.

דאמרן:

ובכן?

כלראח:

ובכן - כאן הם יעברו, ואנחנו נקדם את פניהם.

דאמרן:

אלהים אדירים!

כלראח:

הבט - הנה הם באים!

דאמרן:

אכן!

(על הדקע מופיעות דמויות-צל: חמור ורוכבו, ובמרחק מה ממנו -
קמר ומטהו ביד. הדמויות נעות משמאל לימין).

כלראח:

כאן יעברו. הדרך מתפתלת לרגלינו.

דאמרן:

כן, אבל...

כלראח:

אין כאן אבל. נתיצב בדרכם. סוף סוף זכינו לפגושם בלי נשיהם.

דאמרן:

אלהים אדירים!

בוא, נסתדר במכתש!
כלואה:

(כלואה מושכת את דאון אחריה לתוך קפל קרקע. רק ראשיהם גלויים לעין)

אבל... אבל...
דאמן:

כאן יקטיבו לנו כמו ילדים טובים. המסע המשתף מקרבם זה לזה, את הרופא המשכיל והחמר הפשוט.

הוי, מה חכמת!
דאמן:

אינם עוד בן-גני ופרולטר, וקרובים הם להבין איש את רעהו. צריך שהם יסכימו, ואשר לנשים - גם הן לא תתעקשנה יותר מדי.

יפה הערמת עלי!
דאמן:

(בעודם מסתופפים במחבואם, מופיע סטרוטיון, עיף ומזיע, על גבי חמור שמן. בהגיעו לאמצע הבמה, עוצר הוא בחמור ונאנח. מבטו תרסבי עד גלותו את צלו הרחב של החמור. באנקת רוחה גולש מעל החמור, פורש את מעילו בצל ומתישב עליו. - כעבור רגעים מספר מופיע אנטרקס, כשהוא מחשב חטובים במטהו. הוא עוצר בהלוכו ומעביר את מבטו התמם חליפות בין סטרוטיון והחמור. - מבצבצים ראשיהם של כלואה ודאמן. כלואה מעודדת בתנועות את דאמן. דאמן מהסס. - מבלי להראות בעצמם, מקשיבים הם לדו-שיח הבא בין אבותיהם, ופניהם הולכים ומזדעפים)

הלו, מר סטרוטיון - מה מעשיך כאן?
אנטרקס:

שאלה מוזרה. אינך רואה - נח אני קצת.
סטרוטיון:

כלל לא איכפת לי. רק מדוע זה מוכרח להיות בצל חמורי, דוקא?
אנטרקס:

מדוע לא? רגע, רגע, דומני כי שמעתי קול חליל.
סטרוטיון:

אף לי נדמה כך.
אנטרקס:

ודאי בני הוא. פרחחך כהלכה. במקום לצחצח את מכשירי, מתרוצץ הוא מבקר עד ערב ומחלל.
סטרוטיון:

או שהוא רודף אחר הנערות...
אנטרקס:

בני? הבן שלי?
סטרוטיון:

מזמן רציתי לומר לך: דרך עגיבתו אחרי נערתי כלואה כלל אינה לפי רוחי.
אנטרקס:

אחרי כלואה? יצאת מדעתך?
סטרוטיון:

איני יודע, מי משנינו יצא מדעתו. אמנם, לא למדתי כמוך בבתי אולפנא גבוהים ולא לגמתי שם חכמיה מלא הכף, אבל ראש יש לי, ברוך השם, ועינים לי בראש. עבודה היא: כאשר כלואה מביאה סחורות אשתי אליכם הביתה, חולפות שעות עד שובה.

הבלים... דוכן של אנשים צעירים...
סטרוטיון:

אין ילדתי צעצוע. לו התכוון ברצינות, לפחות...
אנטרקס:

פטפוטים! בני, אשר עתיד לרשת את המקצוע שלי, ילך להתעסק עם בתך! סגורחך!
סטרוטיון:

איני ראוי לשרוך/מפובד כזה, מה? כי מהו חמר פשוט לעומת רופא שנים מנסח? כקלמת השום! אולי תוכל לגלות לי, מי למד את כלואה לקרוא,
אנטרקס:

ומנין לה הדבורים האלה על הספרים?

סטרוטירן: ובני עם פטפוטינו על חזרה לטבע, על חופש ושיוון - עתה ידעתי את המקור. מעשה ידי בתך להתפאר - תמיד קורצת היא לו בעינייה. את בן סטרוטירן העשיר רציתם לצוד, הה?

אנטרקס: לצוד - "לצוד" אמרת?

סטרוטירן: עזבני במנוחה. יושב אני כאן על מנת לנוח, ולא על מנת להתרגז.

אנטרקס: כך, ובצל חמורי דוקא!

סטרוטירן: הרי אין כאן צל אחר, לא עץ ולא שיח.

אנטרקס: אין זה מענייני. הצל של חמורי שלי הוא, ואין לך זכות/ע ליו.

סטרוטירן: הא כיצד? שכרתי אותו לכל היום ויכול אני לעשות בו ככל העולה על רוחי.

אנטרקס: חמור שכרתי, אך לא צל.

סטרוטירן: שמע, ידידי...

אנטרקס: האל ישמרני מלהיות ידידך. קום!

סטרוטירן: נו, די בהלצות. תן לי לנוח.

אנטרקס: אם כה השמין החמור וצלו כה רחב - אין זאת כי אם בשל האכל הרב אשר האכלתיו מכספי המועט. אבל אינני מפלצת - שלם לי חמש דרכמות, וחכל על מקומו יבוא בשלום.

סטרוטירן: שטויות - אף לא פרוטה!

אנטרקס: מה אנו כי נריב בשל דבר כה פועט? אסתפק בשלש.

סטרוטירן: שמעת? אף לא פרוטה! ועתה איצעך להסתלק מכאן, ומיד!

אנטרקס: לא, ידידי, כך לא תצליח, ובצל לא תזכה בכלל.

סטרוטירן: מה יהיה איפוא?

אנטרקס: בוא, אפרורי! (תופש את החמור בדסנו ומוליכו אתו)

סטרוטירן: מה אתה עושה?

אנטרקס: יואיל אדוני ללוותני לאבדרה, ושם נשמע את כבוד השופט.

סטרוטירן: יהי כן - נלך לשופט, והוא ילמדך לקח! אבל אומר לך למפרע, כי אתה תשא בהפסדים אשר יגרמו לך היום על ידי בשול מעבודתי.

אנטרקס: מר פיליפידס השופט יאמר דברו! עוד ננכח ונראה, מי מאתנו הצודק!

סטרוטירן: ראה נראה! רק בוא מהר, כרגע!

(יוצאים עם החמור - דאמון וכלואה צצים ממחבואם ושולחים מבטים ארוכים אחד היוצאים)

דאמון: חסל!

כלואה: חסל!

דאמון: באמת - הזדמנות נפלאה!

כלואה: הוי, כמה חסדי בינה הם המבוגרים! מה היה קורה לאביך, לו היה משלם את הסכום הפועט?

- דאמרוֹן: אבל דרישת תשלום עבור צל היא באמת מגוחכת!
- כלואה: מגוחכת או לא, יותר מגוחך הוא לעמוד ולהתוכח.
- דאמרוֹן: זהו ענין של פרינציפ.
- כלואה: אתם הגברים עם הפרינציפם שלכם. אין לי בפרינציפ דבר נגד הפרינציפם, אבל אין אדם צריך להתכונן על פיהם.
- דאמרוֹן: כלואה, אלו שטחיות!
- כלואה: בכלל, מה ראית להגן עליו?!
- דאמרוֹן: כי הוא צודק.
- כלואה: לא, הוא איננו צודק. אבי צודק!
- דאמרוֹן: לא, אבי!
- כלואה: אתה מדבר כך מתוך עקשנות!
- דאמרוֹן: אני עקשן? את היא העקשנית!
- כלואה: ככה... (מתיפחת בבכי)
- דאמרוֹן: כלואה!
- כלואה: הַנַּח לִי! (בורחת)
- דאמרוֹן: (קורא אחריה) כלואה! כלואה! (הולך אַסְיֹות ומִיֹואש אחר כלואה, כשהוא מחלל בקול נוגה את המנגינה של שיר הפתיחה.)

מ ע ר כ ה ד א ש ו נ ה

תמונה א'

לפני שער אנדרה. השער עובר את הבמה באלכסון החל מפנתה הקדמית - השמאלית כלפי אחר. בנוי בסגנון ז'וני, מקושט בתלי-תלים של ארכימנטים חסדי טעם. על פסגתו פסל שיש - שתי דמויות נשים חבוקות. בשער, על גבי כס משפט, יושב השופט פיליפידס. לפני השער, משמאל, פסל אבן של גבר בעל זקן, ועל ידו ספסל אבן. מימין חוילתו של דמוקריטוס. מדרגות אבן אחדות יורדות מהמרפסת אשר לפני הבית סמוך לבית - גן, המשתרע מאחוריו בכיוון שמאלה עד השער, ובו אוסף של חפצים שונים ומשונים, כגון פסלי אלילים קטנים, פסלים אחרים, כלוב חיות, ועוד ועוד. השופט כותב בשקידה על גבי קלף. מתנועות אצבעותיו נפר, כי הוא מחבר חרוזים. טריסטוגניס, שפס בית הדין, נשען בעצלותים אל הגדר ומתכוונן תוך מנוד ראש באוסף הקוריוזי.

פיליפידס: (קורא בקול את חרוזיו)

פַּל הַיָּשׁוּר וְתָם הַלֵּב,

אֲשֶׁר לָבוּ אֶתוֹ שְׁלוֹ,

הוא יתעב את האלמות...

אלמות, אלמות - היכן החרוז לאלמות?

טריסטוגניס: קשה להבין, איך יכל אדם לאסוף סמרטוטים בליים, כאותו דמוקריטוס הפתיל!

פיליפידס: שתוק! מרחיק אתה את המוזה!

יוצאים משער העיר ונעים תוך שיחה אל חוילתו של דמוקריטוס: אונולאוס, אגאטינסוס, טריאליס, סלבנדה, נניון, רודופה ומירהה.

דמוקריטוס: (מופיע בפתח ביתו) היו ברוכים, אורחי וידידי היקראם - הארחון והכהן העליון, השחקנית המפורסמת טריאליס והגברת סלבנדה, וכן גבירותי היפות, - כלם, כלם.

אונולאוס: סקרנים אנחנו מאד.

דמוקריטוס: לקראת הסעודה, ודאי. אולם צנועה היא, פִּיֶּאָה לפילוסוף.

אגאטינסוס: גם לקראת הפלאים אשר הבאת עמך ממסעך הרחוק.

טריאליס: הבטחת להראותנו את כלם.

דמוקריטוס: לא הכל יאה לעיניהן של הנשים.

טריאליס: אין דבר, ובלבד שלא תעלים מאתנו דבר.

דמוקריטוס: הכנסו איפוא! - ואתה, שופט נכבד, ^{עוד} העוד המוזה מטרידה אותך?

פיליפידס: כרגע עזבתני לאנחות. מבקש אני חרוז לאלמות, ואיני מוצא.

סלבנדה: הן בשירה, למען השלמות,

מתר לחרוז בכל מלה של שטות.

אונולאוס: ואין גם צורך בהרצה פלמוד, כי בשירה טובה היא הפשטות.

טריאליס: אולי נשקק אֶתָּה להשתלמות?

פיליפידס: ובכן, רואה אני, כי גם אתם אינכם מוצאים. סלחו לי, אכנס בעוד זמן, כשאגמור למלא את מְכַסֵּת שעות ישיבתי על כס המשפט. דמוקריטוס: נצפה לך בכליון עינים.

(החבורה פונה אל הבית)

פיליפידס: מה משעמם לפסוק במריבותיהם של אחרים ולהמתין לאנשים אשר לא יבואו. צריך שיהיה אדם חמור מארץ החמורים, כדי שיעלה על דעתו להופיע כאן בשעות החום האלו. אלמות, אלמות...

טריסטוגנס: חמור? הנה רואה אני אחד, ואולי גם שלושה?

(מימין באים בריצה סטרוטיון ואנטרקס. האחרון מוליך את החמור. חבורת אורחיו של דמוקריטוס, אשר עמדה להכנס לתוך הבית, עומדת מלכת ומקשיבה רב קשב לשיחה דלהלן. טריסטוגנס מכין עצמו לרשום הפרטי-כל.)

סטרוטיון: בקר טוב, מדוני השופט!

אנטרקס: המדובר בזה החמור...

סטרוטיון: ענין מגוחך, לאמתו של דבר...

אנטרקס: מגוחך?! האם צדק הוא דבר מגוחך? רוצה הייתי לדעת, אם קיים עריין מושג כזה בעירנו.

סטרוטיון: ואני חפצתי לדעת, אם הגיעו הדברים לידי כך, שאדם נתון לשרירות לבו של כל חָמָר פשוט?

(צעקות-לסרוגין של הנצים. גם החמור משמיע קולו. מימין נכפסת כלואה, מיֹאשת)

כלואה: חדל נא, אבא, וכי כדאי...

אנטרקס: (מְנַעַר אותה ממנו) אל תפריעיני בתלעת זכותי!

(הצעקות נמשכות)

פיליפידס: דבותי, אבקש שקט במפגיע! כך אי אפשר - היו נא נבונים!

טריסטוגנס: אשר לחמור, אין טענות לגביו - הוא כבר שקט.

פיליפידס: שקט, שקט! אבקש לדבר אחד אחרי השני! מי הפותח?

אנטרקס: אני...

סטרוטיון: לא, אני...

אנטרקס: האיש הזה, מפצח השנים, הנבל...

סטרוטיון: זה החָמָר והפוחח...

פיליפידס: שקט! הן אמרתי - אחד אחרי השני!

סטרוטיון: תנוני לדבר איפוא.

אנטרקס: וכי לא שמעת את דברי השופט: "אחד אחרי השני"? אתה האחד ואני השני, אפתח איפוא אני.

סטרוטיון: מדוע?

פיליפידס: אנטרקס, אתה המבוגר, פתח אתה.

פתאום נצמד החמור מלכת... :אנטרקס:

איזה חמור? :פיליפידס:

חמורי, כמובן. וכי מענינים אותי חמורים אחרים? הלא הוא שר את החמור - ופתאום מתישב הוא בצלו. את זאת לא יכחיש, ושלם ישלם לי עד הפרוטה האחרונה. לרכב עליו - נחא, אבל לשבת בצלו - הרי זה ענין אחר לחלוטין. ומה - שמא מותר לו גם לעקור את שניו של חמורי, או להשתמש בו כמודל לציורים, כאותו אפלטון המטורף, המצייר כל מיני בהמות. וכי לזאת חייב אני להסכים?

אינני מבין - האם צייר את חמורך? :פיליפידס:

הסתכל בו - המתאים הוא כמודל? לא, הוא השתמש בו כמטריה. :אנטרקס:

כמטריה ? ? :פיליפידס:

ואני - נוספת צופים, בלי אומר הגינות. שלש דרכמות בקסתי, שלש ולא יותר. וכי ספרות תקרא זאת? התבונן נא הישב בחמור - רחב / רחב ושמן, תאווה לעינים ממש. והצל כמוך ודוגמתו - רחב ושמן. שלש דרכמות - בינינו לבין עצמנו, - וכי לא יכלתי לבקש שתיים עשרה דרכמות? אולם אדם הגון...

מוטב כי נשאר בשלש הדרכמות, ואל תוסיף. :פיליפידס:

טוב, שלש - אבל גם את אלה אינו רוצה לשלם. ולכן באתי אלךך, אדוני השופט הנכבד מאד. אמור אתה - כלום לא צדקתי? :אנטרקס:

דומני כי כן. ומה יאמר מר סטרוטיון? :פיליפידס:

מצדיק אתה את החמר! שמע איפוא! :סטרוטיון:

חדל נא, מר סטרוטיון, וחדל גם אתה, אבא! מר סטרוטיון ישלם כמה פרוטות, ותם ונשלם. :כך ראה:

לא, אף פרוטה לא! :סטרוטיון:

שומעת את? :אנטרקס:

אבא, אל תתעקש! :כל ראה:

לא אגיד על זכותי כמלוא הנימה, אפילו תלך אבדורה לאבדון! :אנטרקס:

מר פיליפידס, תנני להשמיע דברי! :סטרוטיון:

דבר! :פיליפידס:

הנני רופא שגלם ונע ונד אני ממקום למקום לבגל מקצועי. עוקר אני שגלים ועוקר ממקום למקום. והנה המליטה אתוני אחרי תקופה ממושכת של עקרות. :סטרוטיון:

עקרות - רגע! עקרות - אלמות, הרי זה חרוז! ואולם טעם אין בו. :פיליפידס:

חסר טעם כדבריו של אנטרקס. נזקקת איפוא לחמור, ועל כן נזדמנתי, לרוץ מזלי, עם האיש הזה. :סטרוטיון:

"האיש הזה" ו"לרוץ מזלי"! אני תובע את עלבוני! :אנטרקס:

שקט, שקט! :פיליפידס:

ובכן, לחדל האישים הזה. :טלבנדה:

אני ממשין לפפר. בדרך - השמש לוחטת, רוצה אני לנוח, ואין צל. :סטרוטיון:

בכל אשר אביט - לא עץ או בית. עד אשר נתתי עיני בצלו הרחב של המורי.

אנטרקס:

המורי? לא, המורי!

סטרוטיון:

אמרתי בנפשי: טוב המעט מלא כלום. עצרתי איפוא בהמור, גלשתי מעל גבו ואתישב בצלו. ולפתע מתנפל עלי פרא האדם הלזה.

אנטרקס:

שקר וכזב! חוצפה שכזו! תמיד נוהג אני בעדינות, ממש כמו עכשיו.

פיליפידס:

שקט! שקט!

סטרוטיון:

וכי לא חוצפה היא זו? שכרתי את החמור למשך כל היום ויכול אני לעשות בו ככל העולה על דעתי. אם ארצה, יכול אני להעמידו ליד ביתי ולשבת על ידו כל היום. יכול אני... הן שלמתי לו עבוד כך תבין ותקילין!

אנטרקס:

סבור אתה, כי יכול אתה לנוח עבוד התשלום?!

כלואה:

אבא! באמת שטות היא לתבוע תמורתו של צל!

אנטרקס:

הדמי וחלבי הוא זה? וכי לא אדע, מי המסחרר את ראשה ומסבבבה בכחש? דאמון הוא, דאמון הפוחח! אולם זה קמקס מעתה אחת ולתמיד!

סטרוטיון:

אדוני השופט, הִבֵּן נא לדעי! כלום חשובות לי הדרכמות המועטות? הפרינציפ הוא החשוב! יהירותם של בעלי המלאכה הזעירים והפועלים עולה מעלה מיום ליום, וחגקתה הסוציאלית של המועצה המכבדה...

פיליפידס:

הפוליטיקה אסורה בהחלט בבית המשפט!

סטרוטיון:

על כל פנים, זהו ענין עקרוני ממדרגה ראשונה. כלום יכול להיות כאן ספק? השוכר את החמור, בדיעבד רוכש גם את צלו, ומגויחך הוא לשלם עבור הצל לחוד. הרי זה מעין פרס למנצלים ולסחטנים!

אנטרקס:

בעצמן אתה סחטן ומנצל!

סטרוטיון:

חי צאוס - אני ומנצל! מי לא גדע את דל מצבם של בעלי המקצועות החפשיים כיום? טוב, חוזר אני - האפשר לפריד את הצל מבעלי? היכול אדם להשכיר חמור ולהשאיר אצלו את צלו? מי צודק איפוא?

פיליפידס:

אם לעינין היטב, הרי גם אתה צודק. ודאי כי אתה צודק!

טרזאליס:

מענין מאד, באמת!

סלבנדה:

הכיצד? בדאשונה צודק האחד, ואחרי כן גם השני? הן יכול הצדק להיות רק עם אחד משניהם!

פיליפידס:

בזה גם את צודקת.

דמוקריטוס:

טועה את: בהחלט יתכן, כי הצדק ימצא עם שניהם, וגם כי לא ימצא עם אף אחד משניהם.

פיליפידס:

לכן צציע פשרה: אתה, מר סטרוטיון. תואיל לשלם כדרכמה זו דרכמה וחצי, ואתה, מר אנטרקס, טול את הכסף ורַב לך בזאת.

אנטרקס:

כך אי אפשר. אין הפצי בנדבות. אני את זכותי תובע!

סטרוטיון:

ואני מוטב לי לתרום אלף דרכמות לעניי העיר, מלתת אפילו פרוטה אחת לאיש הזה שלא כחוק. את זכותי אני תובע.

אנטרקס:

גם אני!

טריסטרגנט:

דאו נא את התמימים הללו! את זכותם הם תובעים ומאמינים בך הם בצדק!

Handwritten signature and date at the bottom of the page.

בינתיים נכנס דאמון ומאזין למהלך המשפט. מפעם לפעם הוא משמיע בחלילו צלילים נוגים)

דאמון: לו לעצתי שמעת, אבא, ועזבת את כל העניין המגוחך הזה. אחרי הכל, יתכן כי צודק האיש הזה.

סטרותירן: הבני הוא האומר זאת? הקוקטה הקטנה הזו היטב פתתה אותו ועשתה אותו לפתי.

(דאמון נגש אל כלואה, אולם ההיא מחזירה מבטה ממנו. במשיכת כתפיים פונה הוא אל סלבנדה, המסבירה לו פנים.)

סלבנדה: נו, דאמון חביבי, מה דעתך אתה על כל העניין הזה?

דאמון: באמת, איני יודע... (הם משוחחים בלחש ובערנות. דאמון טורח לעורר את קנאתה של כלואה. פיליפידס שוקל בכובד דאש.)

פיליפידס: באמת, מקרה מסובך עד מאד. היכן הצדק? שמא נתבונן בקורפוס דליקטי...

אנטרקס: הלחמור פונתך? חיה נאה, לא כן?

דמוקריטוס: ועומד הוא בשקט, מבלי להתערב ומבלי לנסות לאחד מהיריבים המתנצחים - ממש מופת לטופס!

פיליפידס: כיצד אפשר כאן לחרוץ דין צדק?

טריסטרגנס: כבר נקפו שעות עבודתך, ומצפים לך שם.

סלבנדה: מר פיליפידס, דחה את החלטתך ובוא אלינו.

פיליפידס: רעיון לא רע...

סלבנדה: עוד יתכן, כי שם תנוח עליך ההשראה ומצאת את מבוקשך.

פיליפידס: כן, את החרוז לאלמות... רציתי לומר, את פסק הדין. ובכן, (מתרומם ממושב) על הנשפטים להופיע כאן בתום מחצית השעה, על מנת לשמוע את פסק הדין. אני בינתיים אשקול בפרשה.

(פיליפידס נכנס עם יתר החבורה, דרך המרפסת לפנים הבית מיפין)

אנטרקס: בוא, אפרודי! (קושר את החמור במסוכת הגן)

טריסטרגנס: (מושך את סטרותירן הצדה) ארצית ברמז, רמז יקר (מושיט את ידו. סטרותירן שם דבר-מה בכפו). יכל אתה לזכות בעזרה חשובה: אשתו של אנטרקס, התגרנית, סוחרת בסתר בשוקי צפרדעים.

סטרותירן: האמנם - שוקי צפרדעים?

טריסטרגנס: ודאי ידוע וגלוי לפניך, כי הצפרדעים מקודשות לאלילה לטונה והן אסורות באכילה. אך ישמע זאת אנאטיקסוס הכהן... מבין אתה...

סטרותירן: כן, מבין אנכי. מצוין! (יוצא)

טריסטרגנס: (אל אנטרקס) אם אין עינך צרה במעט מעות, יכול אני לרמוז לך רמז.

אנטרקס: רמז? ובכן?

טריסטרגנס: ובכן? (מושיט ידו)

אנטרקס: בטמע ונדע, אם הרמז ראוי לתשלום.

טריסטרגנס: יהי כן. אם רצונך בעזר כנגדך - הרי מצאתי כזה. גברת טריאליס ידידה היא לאדמון. די כי תאמר לה, כי סטרותירן מפיץ שמועה, כאילו כל שניה היפות על ידו נעשו.

אנטרקסט:

לא רע, כלל לא רע. סבור אתה איפוא...

טריסטרגנט:

אם היא תעיר את אזניו של הארחון על כך...

אנטרקסט:

הרי לך בינתים... (מושיט לו כסף. שניהם יוצאים)

(דאמון קרב לכלואה)

כלואה:

(בשחצנות) מה מבקש אדוני?

דאמון:

הנאמר להתנצח בגלל חמור? אמנם - כבודו של הצדק במקומו מונח, אולם אנו שנינו...

כלואה:

(בניסה של ותרנות) אמת, אתה הוא הצודק, ואני היא שטעיתי.

דאמון:

המודה את בזה?

כלואה:

אינני עקשנית. היטב שקלתי בדבר, ושנית דעתי.

דאמון:

אף אני כך, והגעתי למסקנה...

כלואה:

גם אני כרגע הגעתי למסקנה...

דאמון:

אביך צודק! (הם נרתעים אחורה ומסתכלים זה בזה בבהלה.)

כלואה:

הביני אותי היטב - אביך צודק!

דאמון:

לא, כי אביך!

כלואה:

הפתאום שנינו דעתנו?

דאמון:

כמה חסר אופי אתה!

כלואה:

הן את בעצמך...

דאמון:

אצלי זה משהו אחר לגמרי. אותך הסיתה כנראה גברת סלבנדה.

כלואה:

סלבנדה? אל נכון מקנאת את ביפיה המבורגר. אולם עזבי - הבה נהיה נבונים. תודי בצדקת אביך, והכל על מקומו יבוא בשלום. אחרי הכל - איני יכול לותר על מיטב הכרתי רק כדי לגמול לך חסד.

דאמון:

אם אינך מוכן לקרבן קטן זה, אין לנו מה לדבר עוד.

כלואה:

עקשנית שכמותך!

דאמון:

אתה הוא העקשן!

כלואה:

(מתוך השער) טוב השנים יחדיו? דאמון, צריך אני אותך. טוב מכשירי אינם מצוחצחים!

סטודרטידן:

עוד אראה לך. לא אמכור את הכרתי למען עקשנותך. (יוצא אחר אביו)

דאמון:

הזו האיש לבעל אבחרהו?

כלואה:

האחריו לפי הלך שולל?

צל החמור באור חדש יראהו -

מן לילה השנה בו נתחולל.

(מתישבת על הספסל ומשעינה ראשה בידיה.)

אמנם - מה לנו ריב פאבותי ננו?
 אך אופי דאמון לי עתה ידוע,
 פי בפבחן פשל להותנו.
 הבן רק לא אוכל, מדוע
 מדברח תמיד לסרוץ בפרץ
 לבין האותבים השנים,
 להתנהג בלי דרך ארץ
 זה החמור חמורותים.

(מהשער יוצא נכרי, כבן חמשים, בעל זקן מגודל, הוא מביט סביבו כמבקש דבר מה)

הנה הלום הגעתי, ברב עמל ויגע,
 אך אין נראית בשער כל נפש חי פרגע.
 אולי שם הנצבת פמסור לי אינפורמציה -
 היכן בית דמוקרטיסוס, הגידי נא, הוי גרציה!

הנכרי:

(ניירת ממקומה בבהלה)

כלואה:

מה פי תבוא גסות להבהילני?
 לא כך נהוג אצלנו באבדרה.
 לשוא תאמר בתחפולה לצודדני,
 טובה היא רק ליצאנית הלחטרה.

נכרי:

פלל לא עלה בדעתי להשתעשע.
 אכן, זה דרך הצברים להצטעצע.

כלואה:

נכרי אני, איש לא אפירה.

נכרי:

לכן תדמה, פי פנות אבדרה,
 היפהפיות, אילות החן,
 לשרותך עומדות הבן.

כלואה:

טועה את, אנקש רק אינפורמציה.
 כלום זאת פאן תחשב פקונספירציה?
 רגלי פתתי מאתונה בלי טרזוע,
 אל דמוקרטיסוס חכמן אנועה.

נכרי:

זה "החכם" פתתי פאן ערוע.
 לא איש נבון מסקומו ירחקה,
 אך הוא פמסורף מפש ינוע

כלואה:

מהפּלפּוּנוֹס וְעַד לְטֹרְקִיָּה.
טֵפֶשׁ שְׁטוּטְפֵשִׁים, אָדָם נִלְעָג...

אֲצִלְנוּ יִחְשַׁב חֲכָם מִוּפְלָג.

הנכרי:

לָכֶם יֵשׁ קִנְיָה-מִדָּה אַחֵר,

כלראח:

חֹטֵשׁ בְּקִרְתִּי יֵשׁ בְּאַבְדָּר.

לֹא פֶל אֲשֶׁר לָכֶם נְעִים

יִיכַל גַּם לָנוּ לְהִתְאִים.

אָךְ דֵּי בַפְּטוּטִים - זֶה כֵּאֵן הַבַּיִת.

(הנכרי מושך בכתפיו, קרב לבית)

הבאמת תאמר להפנס?

כְּלוּם הִתִּישְׁבֵתִי פֶּאן לְשֵׁם הַפִּיִס?

הנכרי:

רַק אַתְּ מַפְּוֹנוֹתִי עָשִׂיתְּ שְׁעִטְנוּ.

יִסְלַח לִי אָדוֹנִי, אֵינִי שׁוֹלֵט

כלראח:

בְּדַבְּרוֹתֵי אֲשֶׁר קִצַּתְתְּ חֵד.

הַרְבֵּה שְׁטוּיֹת הַיּוֹם אֲנִי פּוֹטֵט

בְּכָל אִשָּׁם רַק הָאֵחֵר.

מִי הָאֵחֵר? הָאֵם וְעַךְ בְּנַפֶּשׁ?

נכרי: (מתקרב)

אָכֹן, עַד כִּי נַפְרְדְּנוּ בְּמִצָּה.

כלראח:

אֵת חֲבֵרוֹתֵינוּ הוּא הַטְּבִיעַ בְּמוֹ דַפֶּשׁ.

טִיבֵם שֶׁל הַגְּבֵרִים נוֹדַע לִי לְשִׁמְצָה.

אֵל נָא בְּמִשְׁפָּטְךָ הַכֵּלִי לִי,

נכרי: (מבודח)

וְדַאי אֵינִי הוֹלֵם פֶּל בַּר-בֵּי-רַב.

הָאֵם בָּגַד בְּךָ - נָא גַלֵּי לִי!

(מתישב לידה)

כְּלוּם בָּשָׁל אַחֲרַת עֲזָבְךָ מֵאֲחוֹרָיו?

לֹא בָּשָׁל אַחֲרַת, כִּי בְּגַלַּל חֲמוֹר!

כלראח:

אֵל לָךְ אֲתִי לְהִתְבַּדַּח!

נכרי:

לֹא לְבִדְיָחוֹת לְבִי - בְּגַלַּל חֲמוֹר

כלראח:

הִתְחַלְנוּ רַק לְהִתְנַחֵחַ.

לוֹ לְפַחוֹת מִפֶּשׁ הִיָּה הַפּוֹעַ,

אָךְ הוּא רַק צֵל וְלֹא דָבָר בְּרוּר.

כִּי צַד יִכְלֵתִי אִז לְסַעוֹת לְרַגַע,

לפתע לאהוב אותו בחור?
לפתע לאהוב אותו בחור?

הנכרי:

אל לך להשקע כמו צער.
אל לך להשקע כמו צער.
פל עוד יפניך לך יעמוד איתו,
לא רק אחד? דפוק אצלך בשער
ומאביך יבקש להיות לך לחתן.

כלואה:

הלי תלעג? בזאת פאן אשבע:
הקז להגיגי האהבה!
(בהתלהבות)

שמא אהיה וסטלית, לאלים נפשי אקדוש.
(מבטה נתקל בפסל. היא משנה את נימת דבורה)
גם יפכו, פי אצטרף לתיאטרון.

הנכרי:

לדעתי, אין זה מתאים לכל אשה ואיש.
מאז ומתמיד יחסו לי פטרון.
(בפאטוס) אפה, אבי שמים והארץ...

כלואה:

הנכרי: (מסתומם) מה זאת?

כלואה:

ציטטה ממחזה מובחר:
"אנהרוסדה" משל אויריפיד,
עם דאמון ראיתיו זה לא מכבר.
(מתיפחת) הוי דאמון, דאמון, קז לאושר!

נכנסתי פאן לעסק פיש.

אחד יוכל להושיעני -

אויריפידס הוא הוא האיש.

פאן לפנינו הוא נאב

במעשה ידי פסל,

פאלו הגורל קצו

להוליכני לספסל.

עפה הרשני לגולל

פפני פבוך, ספור המעש

בדבר אשתו חמוד וצל

אשר זרמו לכל הכעס.

הנכרי: מאד אֹתָךְ אֶרְצָה לְשִׁמוֹעַ,
אֲךְ עֲבוּתֵי הַיּוֹם דְּחַנּוּקוֹת.

כלראה: וְהֵאֵי יוֹתֵר נְעִים לְגִמּוֹעַ
מִלּוֹא הַגְּבִיעַ מִשְׁקָאוֹת.

הנכרי: הֲאֵם אוֹרְחִים שָׁם יִזְדַּמְנוּ?

כלראה: אֵכֶן, חִבְרָה מְשׁוּבָחָה.
סִלְתָנוּ שָׁם וְגַם שְׁמַנְנוּ,
לֹא אַעֲמִיבָה בַעֲדָךְ.

הנכרי: בְּאוֹכֵל לֹא אוֹבָה הַפְּרִיעַ,

מִיִּטְבַּ מִי יַחַד נִשְׁוֹטֵט.
גוֹר בְּקוֹרֵי בְּזִמָּן יִגִּיעַ.

כלראה: אֵת זְרוּעֶךָ אֵיפּוֹא הוֹשֵׁט,

וְאִסְפֶּר לָהּ לְהַבִּיאַ
סִפּוֹר בַּחֲסוּרוֹ שֶׁל אָבִיא.

הנכרי: דְּעֵי: הַפִּילוֹסוֹפִיָּה מְכַזֵּיבָה

בְּעֵנֵינִים שֶׁל אַהֲבָה, קִבָּה.

חֲכָמַת חַיִּים עַל נִקְלָה נִשְׁכַּחַת,

עַת מְדוּבָר בְּכֶסֶף בְּאִמְתַּחַת.

(שְׁנֵיהֶם יוֹצֵאִים שְׂמָאלָה).

תמונה ב'

הרקע שהצפארתת - כנתמונה הקודמת. דמוקריטוס ואורחיו יושבים על המרפסת ומשוחחים חבורות, חבורות.)

ארכולאוס: מרב זלילה, הוי, קבתי כואבת -

הן המבחר היה כל כך עשיר!

מגטב בבית במנוחה לשבת

במקום להשתוטט מעיר לעיר.

פיליפידס: פסלים, תמונות ושאר מיני הפלא,

אשר אסף מפל קאורי תבל -

פריק והבל בעיני פל אלה,

הברים רבים פאן|אין ערבם נופל.

אגאטירסוס: האו. נא - קלף עתיק משל הומירוס:

מתב חרטומים, - קשה לפענוח.

יש לנו קליגרפים הי, חי ארוס,

אשר כתבם בספר הפתוח.

טריאליס: והפסלים, ללא כל פסות ובגד,

לרגש הצנעה זה קצת מכאיב.

אגאטירסוס: (מלסף לחיה) בעת לפיד החי אראה סנגד,

אותו על פני השליש אעדיף.

פיליפידס: ראו את הפהן והמוכיה,

כמעט המיזה תעשהו. משורר.

לזולתו מטיף, עצמו מדיח.

אגאטירסוס: פלגם נועדה ההנאה רק לשורר?

חמור הייתי, לו...

פיליפידס: חמור! פינד שכחתי את הפגע!

בעזרתכם אוכל לגמור

את המשפט בן-רגע.

הביאו תושפה, עצה,

ומהסבך בקשו מוצא.

עצה ותושיה - הנה רק רמז קל:
עת אנטרקס בזמנו את החמור קנה
וכסף עבדו לבעליו שקל,
האם עבדו הצל לחוד מעות מנה?

דמוקריטרס:

אכן, אמת, הברך נכוחה,
עצה נתת לי פהלכה.

פיליפידס:

אך זאת לזכור: אותו רופא שנים
פצל מצא את מפלסו,
את החמר וחמורו, השנים,
בחום השמש להטו.

אגאטידטרס:

אמת לאמת, מלים פדרבנות
דברים פאלה בהחלט יש לגביות.

פיליפידס:

וכך אט, אט, בנחת, בזהירות,
במצאה את הדרך לשפוט.

דמוקריטרס:

וגם חרוז מצאנו. לאלמנת
שפוט - אלמנת...

פיליפידס: (מאוטר)

לפה עד פה מחשבתני היה אן רחוק?

על המשפט לאחרונה יחשובה איש החוק.
(משמאל נכנסים כלואה והנכרי)

דמוקריטרס:

כלואה:

הנה האיש בקשת עם אורחיו:
מר המוקריטרס מתכופף עבשיו.
אוזרות מפל קצרות עולם קבץ,
הוא פציגם מפני אורחיו פרב פבוד.
אך אין אחד, בסתר לב לא יתלוצץ,
הלום הגיעו אן פדי לסעוד.

ומי האחרים?

הנכרי:

שם הארחון,

כלואה:

פבודו מר אונולאוס, ראש העיר.

המכרי:

והאי מדינאי ברנה פטרון,

הוגה דעות, במחשבות עשיר?

לאז דוקא, אך נהוג אצלנו
להעניק מפרס וגמול
את חשובת משרות עירנו
לקומפוזיטור ההגהל.

כלראה:

מ וזר...

הנכרי:

ושם אבאטיירוס,
אדם קדוש שבקדושים.
את הפריצות הופקד לגנוז -
אנב, הוא גם רודף נשים.

כלראה:

ו ה ו א את הפטרה אוהז?

הנכרי:

פהן לטובה הסהורה,
עיניו אשה לא תאחז:
פלן מוכרות לו פטרה.

כלראה:

ומי הלז?

הנכרי:

זה השופט.

כלראה:

פיליפידס, גם משורר.
אמנם חרזן הוא למופת,
אך במשפט אינו מורר
לבין הצדק והרשע -
נסתר הימנו אי הפשע.

הנכרי:

נראה, שבאן הדאגה מוקדשת
להמצאת משרות ותפקידים
לידי האנשים המכופדים,
ורק ההתאמה תקוין דורשת.

כלראה:

וזו טריאליס, אשת נסיון,
המצייגה דמתה של בערונת
זה עשרות שנים בפיאטרון.
בצנעתה זכתה היא לפרסומת.
ושם האחרונה שבמנין
היא סלבנדה, אין היא בת עירנו.
בעתיקות מראה היא רב ענין,

פִּי בְחוּשׁ בְקוֹרֶת לֹא בּוֹרְכָה, לְצַעֲדֵנוּ.

עַתָּה שְׁלוֹם, עוֹד נִתְרַאֶה וְהֵאֵי.

הנכרי:

פֶּן, יִלְדְּתִי, זֶה רֹאשׁ פֶּל תְּקוּרָתִי.

(כְּלוּאָה יוֹצֵאת)

תַּעֲלוּמֵי הַנִּיבּוֹ. שׁוֹב סְפִיחַ?

אֲבִיב חֹדֶשׁ כְּמוֹ רוּחַ בֵּי יַפִּיחַ.

(עוֹלָה בַמְדַרְגּוֹת אֵל הַמְרַפֶּסֶת)

אֵת שְׁלוֹתְכֶם לְרֹזַע קֶט אַפְרָה -

הָאֵם מִרְדְּמוֹקְרִיטוּס בְּעֵצְמוֹ הוּא?

דמוקריטוס:

אֲנִי הוּא וְנִכּוֹן גַּם לְשִׁמְעָהוּ.

הנכרי:

נְכָרִי הַנִּיבּוֹ כָּאֵן בְּעִיר אַבְדֶּרָה...

בְּזֹאת הֵן אִמְשׁ עוֹד הַבְּחִנְתִּי.

פיליפידוס:

בְּהִצָּגַת "אַנְדְּרוֹמְדָה".

בְּתִיאֶטְרוֹן הָאֶלְגֵּנְטִי

הַתְּקַהֲלוּ-עִם וְעֵדָה.

וְעַתָּה דְמַעוֹת זְלַגוּ מִפֶּל עֵינַיִם,

הַמָּה הַלֵּב מֵעוֹצֵם הַתְּרַגְּשׁוֹת,

אֲזִי מִרְדְּמוֹקְרִיטוּס חֵינְךָ. עַל הַל שְׁפֵתַיִם

וְהַסְתַּפֵּל בְּכַחֲזָה בְּאֲדֵי שׁוֹת.

אֲוִדָה עַל הָאֵמֶת: קֶצֶת לֹא הִיָּה צָעִים

מִצַּד נְכָרִי לְזִכּוֹת בִּיחָס שֶׁל זְלוּזֵל.

כִּלְנֵם הַרְךָ בְּצַוְעֵנוּ לֹא הִיָּה מְתָאִים,

אוֹ שֶׁמָּא בִּיצִירָה עֲצָמָה מִצָּא הוּא פֶּסֶל?

דמוקריטוס:

אִין הָאֲדוֹן חַיִּב מִתָּן תְּשׁוּבָה.

ארנולאוס:

לְשִׁמוּעַ הַעֲתוֹ אֲנִי קְשׁוּבָה.

הנכרי:

לֹא בְּאֵתִי מֵאֲתוּיָה לְשֵׁם בְּקוֹרֶת.

אגאטידוס:

אִם כֵּן, בְּרִירָה וְגַם הֵיטֵב מוֹסְמֵרֶת

לִי קִנְאָתוֹ שֶׁל מִר בְּאִמְנוֹתֵנוּ:

דָּמָה גְבוּהָה הַשִּׁיגָה הִיא אֲצִלְנוּ.

ארנולאוס:

אוֹיְרִיפִידוּס עֲצָמוֹ הִיָּה שֶׁמֶח

לְרִאוֹת אֶת מַחְזָהוּ-כָּאֵן אִי נְקוּזֵנוּטוּ.

הנכרי:

אִם פֶּל אֶחָד בְּצַדְקָתוֹ מוֹטֵחַ,

מָה פִּי נִזְקָקְתֶם לְנְכָרִי וְדַעְתוֹ?

טרי אליס:

אני אנהרומדה הייתי.
האם זמרי היטב צלצל?

הנכרי:

לפית סנור עיני, ולא שמעתי
גם באזני, תודה לאל.

אגאטירוסוס:

כלום לא מצא ענין ביצירה?

הנכרי:

אמנם, ראיתי כבר צרועות הימנה.

אונולאוס:

שפא הפורסיקה אינה פשוטה?

הנכרי:

טובה אולי, אך לא הולמה לסצינה.

סלבנדה:

הנה קומפוזיטור לפניו,
מר אונולאוס הארחון.

הנכרי:

ירשני אדוני חלות פניו -
לא החכו נתי בזרון.

אונולאוס:

אין מר להצטחק חייב,

ואך כדי סים את הנפוח,

אשר סופו להיות לשוא,

נפתור השאלה בצורה של נח.

הוא לאתרנה הגוים יסיע

איריפידס את דעתו בייע.

הנכרי:

בסורח, אדוני אין צורך.

אונולאוס:

בכל זאת תקפח מורד...

הנכרי:

לא זאת, אך אל ירחיק לנסוע

לשאול מהמחבר עצה.

מפני דעתו ויכול לשמוע:

איריפידס בכאן נמצא...

טרי אליס:

איריפידס, אויב פל הצטים?

דמוקריטוס:

מה, הוא...

איריפידס:

~~מה~~ מפרחקים הגעתי,

כדי אלו את פעמי לסים.

אגאטירוסוס: (בלעג)

הנכה מכה נצחת הארחון...

אונולאוס:

עוד טרם אנכי נרגעתי.

פזאת הן כל אחד יוכל לסעון.

פיליפידס:

ודאי פי הספק נחויז -

לא פל אדם הוא מהימן.

אך האמת סופה לצוץ -
הפסל ישמש סמן.

טריאליס:

ראו את גאון המשפטים -
ביצד הגנה הרעיון!

ארנולאוס:

הנה אשנה את הראשים -
אין גם אף שמץ של דמיון.

(בעוד-אונולאוס, טריאליס, אנאטירוסוס ופיליפידס מסתופפים סביב הפסל, משתקעים אורפיפידס, דמוקריטוס וסלבנדה בשיחה ערה, החבורה חוזרת למקומה.)

פיליפידס:

אם אך את האמת נגיד -
הפסל בשלילה יעיד...

אורפיפידס:

האם יצדק מלשוני?
אמנם נכון - אין זה אני.

דמוקריטוס:

הפסל הקלוקל את הפתפיל קצת מסלף.
מוטב נדון אותו על פי שכלו הפאליף.

ארנולאוס:

הפסל הקלוקל? הנשמעה פזאת?
השיש הקטר, ואין בו טעם!

סלבנדה:

למדלי אוכל את הארון זהות,
מי באתונה דאיתיו לא פעם.

ארנולאוס:

מתבנת יצירותיו
המשורר רחוק הוא.
רק הקהל ודעותיו
פהלכה יפסוקו.

גם אלהים, השברא
פראות עיניו החלד,
ליבשות עצב צודה,
שמה ושש תלד,
וטשמים בא לחזות

אשר דמה תפארת -
אבוי, הנשמעה פזאת? -
הכל היה אחרת.

לכן פרא את האדם
והוא מצא הדרך,
אין לשפר את העולם
ולהקנות לו ערך.

טריאליס: (מתרפקת אל אורפיפידס)

מה רב האושור! המשורר פתברתנו
תזב אמה כאן לבנים מחזות,

פנים אינו שייך לו. הוצאות המשפט, בסכום של חמשים דרכמות, נזקקות על חשבון שני הצדדים במדה שוה. זכות הערעור ניתנת.

אנטרקס: אני מערער.

סטרוטירן: גם אני.

פיליפידס: אנו מעבירים איפוא את המשפט להכרעתו הסופית אל המועצה העליונה, כראשותו של הארוחן. עד אז יש להעמיד את הקורפוס דליקטי, את הצל בתוספת החמור הנספח אליו, באורנה העירונית.

אנטרקס: אני מערער! אני מערער!
סטרוטירן:)

פיליפידס: הוליך את החמור! (טריסטוגנס מוליך את החמור)

אנטרקס:)
סטרוטירן:) אל עורך הדין! (הם יוצאים במרוצה. כלם מתפזרים. נשארים רק אוי-ריפידס ודמוקריטוס.)

אוריפידס: נדָּאָה בִּי הַנְּתַבֵּעַ, אִף הַתּוֹבֵעַ,

מִפֶּסֶק הַדִּין לֹא נָחָה דַעְתָּם,

וְכֹל אֶחָד לְצַדֵּק מְשׁוּעַ.

דמוקריטוס: אותו פאן זבשש הן רק התם.

בִּידֵי שׁוֹפְטִים הַיּוֹשֵׁר מְעוֹת,

מִרְאוֹת הַצֶּדֶק סָחוּ עֵינֵיהֶם.

הַפֶּסֶט: הִנֵּה תְבוּנָה, הִנֵּה מְשַׁפֵּט -

בְּפֶסֶל שֵׁשׁ הַתְּלַפְדוֹ שְׁנֵיהֶם.

אוריפידס: תְבוּנָה וְחֹק הֵבֵם אֲשֵׁרֹת חֲלִינֹה -

פֶּה אֲפֹשֶׁשׁ הַפֶּסֶל בְּמִשְׁטוֹת -

הֵם בְּנִשְׁיָקָת אַחוּה פֶּאן יִזְדַּמְנוּ,

וְנִצְמָדִים הַשְּׁנֵים לְצַמִּיתוֹת.

דמוקריטוס: אַחֲרַת קֶצֶת רִיחֵי הַזֶּבֶה:

לֹא עוֹר תְּכוּנֹן הִרְבֵּן צִיחֹד,

וְהַתְבוּנָה לְחֹק נֹזֶה

פָּרַמֶת פְּרִידָה שׁוֹלַחַת.

מ ע ר כ ה ש נ י ה

כבר באבדרה. משמאל הכניסה אל ~~ההכנסה~~ הפריטנאום, אשר אליו מובילות סדרות מספר, ומלפניו - האכסדרה, הסגור כלפי הבמה, עם שולחן וכורסאות מספר. ימין - חנותו הפתוחה של הספר סטרפסיאדס. במרכז הבמה - הקיוסט של קרובילה, אשתו של אנטרקס.

ברקע הבמה קירו האחורי של בית הגברת סלבנדה. דרך חלון רחב שבו, המוגבה למדי מעל הבמה, נראה האטריום (חדר הקבלה). וילון שקוף למחצה ניתן להסגר באופן, שאפשר אך בדוחק לעקוב אחר הנעשה בפנים. בתחילת המערכה הוילון פתוח, ובחדר ניכרים סמנים של הכנות למשתה: שולחנות, כורסאות, כדים וכד'.

הכבר לזהטח בשמש הצהרית. קרובילה יושבת בצל מטביה גדולה ומקשיבה לספורה של כלואה. גורגו, המכריזה מדי פעם על הסחורות, ופאניס, היושב על אבן, וכן גם סטרפסיאדס בחנותו, מקשיבים רב קשב.

כלואה: (המסימת את ספורה) וכך מבית הקין נפלה ההכרעה,

ובעיני שניהם נחשבת לרעה.

קרובילה:

זה דרך הגברים פלם,

ל התקוטט בלי הגיון.
 לילא נשיהם, מי אז עולם
 מזמן ירד לאמל פבר לטמיון.
 ואת - הביתה, נא החליפי פח!

סטרטירן: (נכנס מזיע)

לשוא ממני ינסה לברוח.

עלפתני הריצה המשוגעת!

קרובילה:

שפא מפירותי תרוה קצת נחת?

סטרטירן:

חלילה לי בסחורתך לגעת -

הן אם אשתו של אנטרקס בן השחת.

קרובילה:

למלות אשתו של בעלי - זה פשע?

סטרטירן:

בן, הוי טפשה! - אינה הוא פייסיגנאט?

הן רק ממנו אקנה לישע.

פאניס:

מר, מר, אם נזקקים לאדווקאט...

סטרפסיאדס:

אולי בפריטנאום...

סטרטירן:

פייסיגנאטום

הוא צדקתי יוכיח אל נכון. (נכנס לפריטנאום.)

קרובילה:

בגלל חמור פה, להרבות בפאטום!

פאניס:

הפאטום יחפה על חוסר הגיון...

אנטרקס?

קרובילה:

לא, האמתי.

פאניס:

(טריסטוגנס מוליך את החמור מאחוריהם)

טריסטרגנט:

בוא, ידידי, הימינה נא אתי.
לאדרותו יפזול, ואבנה ללכת
אך אנו מציינים לצו ממלכת.

קרובילה:

מה השטניות? הן אבוסו משמאל.

טריסטרגנט:

להודיעך, פי חמורק מונה
קורפוס דליקטי מאתמול,
והוא עומד לרשות השדינה.
(יוצא עם החמור)

קרובילה:

החמורי בשבי הרשות?

גורגור: (אל פאניס)

רוץ, הסתכל היכן הוא מתלבט.

פאניס:

חוששני, פי מרב ההתרנגות

עלול הוא עוד חלילה התאבד.
(יוצא)

(נכנסים דמוקריטוס ואוריפידס ומקשיבים לסיום השיחה האחרונה.)

דמוקריטוס:

לא רק אחת ללא אשם נלכד

חמור פרשת ספר החוקים.
בנים נופלים קרבן בבית משפט,
ואין לשוא לצדק מחכים.

(מוביל את אוריפידס אל סטרפטיאדס)

הנה הלז בספרים הוא מלך וראשון,
ובידינו תוכל הפקיד ראשך בבטחון.

(באטריום מופיעים סלבנדה עם אונולאוס, פיליפידס וטריאליס רודופה,
באניון ומירהה)

פאניס:

(נכנס בריצה)

האם הפרת את פוליפון, עורך הדין?

דענו אנטרקס? דדפהו מסורף.

שניהם ראיתי מזיעים טפיון, טפיון.
(מורה באצבעו לצד ימין)

הנה תראו. השרף ורודפו אחרינו.

(פוליפונוס, העמוס תיקים וניירות, עובר את הבמה בריצה, כשאנטרקס רודפו)

אנטרקס:

קצרה נשימתי, תן אף לשבת

קמצה, פו את דברי לדיק אשחית.

פוליפונוס:

נחפז אני, אין זה משפט יחיד,

אם פני ריצה לט אוזן לי קשבת.

אנטרקס:

(אוחזו)

בצל של חמורי לוו התלישב פנחת.

פוליפונוס:

(מצנין בפנקסו)

לבית המכס, לארחון ולספר.

אנטרקס:

ובלגים שלם לי? אף פרוטה - קדחת!

פוליופונוס:

לא יאמן פי יסופר! (בורח)

קרובילה:

הי אנטרקס, תעמוד לרגע קט!

אנטרקס:

אל תפריעי בני נא, בשם אלוה!
הנה אמסור רק דו"ח לאדונקאט,
ואין זמפי אתי אותך לשמוע.
(רץ אחרי פוליופונוס)

קרובילה:

הי אנטרקס, המדעתך יצאת?

כלראה:

דאי - חמור מה מסוגל עולל!

קרובילה:

ברוצה, נתפשטו נא בצותח!
אסון חלילה עוד עלול להתחולל.

(קרובילה, כלואה, גורגו ופאניס רצים אחרי אנטרקס)

סלבנדה:

מר דמוקריטוס, תעלה לרגע.
לספורט החמורים לשטים הקז,
אחת ולתמיד חסל הנבע
אמרנו אומר - הבה נתיעץ!

דמוקריטוס:

אבואה פרצון, - אך זאת לדעת,
פי בני אדם בלהט הקנאה
חיש קל יאבדו להם חכמה ודעת,
וילבבם אטום משמוע לסינה.

(יוצא. כעבור זמן קצר מופיע אצל סלבנדה. וילון חלונה נסגר)

סטופטיאדס:

(מסלול בזקנו של אויריפידס) אכן, יהירותם של הפרטים עולה למעלה ראש... אחשורוש ושאיפותיה האיימפריאליסטיות... ובכלל, הצבאיות... מרגליו עובדים ושבים בכל הארץ... שמן לובי לתוך זקנו - הרוצה אדוני? הנקבוק עולה רק... לא? באתונה מוצג כעת מחזה חדש של אויריפידס. הגם אדוני יבקר בתיאטרון הערב? סקרן אני לראות את אויריפידס.

איריפידס:

אדם ודאי ככל בני האדם, אולי גם נבער יותר מרב האחרים.

סטופטיאדס:

אף אני כזאת שמעתי כבר. - אחרי הכל, בית המשפט הנהו ויהיה תמיד התיאטרון המרתק ביותר. מתנהל אצלנו כרגע משפט סנסציוני בדבר צלו של חמור. - כיצד רוצה אדוני להסתרק?

איריפידס: בשתיקה...

סטופטיאדס:

טובן, כי בשתיקה, אלא שישנם בין החברים למקצועי פטפטנים במדה, שאין לשאתם. שעות על גבי שעות אני מדבר על לבם, כדי לגמול אותם מהמנהג הטפל הזה, קורע את נשמתו ממש, והכל אך לשוא.

איריפידס: מדוע פתוח המסך? השמש מסנוורת.

סטופטיאדס:

מיד! (סוגר את מסך חנותו. סטרוטיון ופיסיגנאטוס יוצאים מהפרשט - נאום ונשאים עומדים באולם הקדמי.)

פיסיגנאטוס:

הנה כאן נוכל לפוש במנוחה. דבר ואשמע. טריסטוגנס הפנה אותך אלי? כך, אהיה צריך לשלם לו דמי תאון. - ובכן, הרצה לי את דברך.

סטרוטיון: ובכן - אם לדבר בקצור נמרץ, המדובר במקרה אשר קרני עם אנטרקס זה, ואבקשן ליצגני בפני המועצה העליונה. יודע אני, הנך עורך דין מפורסם, והדבר יכול להראות קטן ערך בעיניך.

פיסיגנאטוס: אין דבר פעוט לגבי היודע לראות היטב.

סטרוטיון: יודע לך בודאי, כי רופא שנים אני.

פיסיגנאטוס: מקצוע נאה, באמת, אולם היום אני אהיה התוהה על שניך.

סטרוטיון: ה, טוב אמרת, חי צאוס. ובכן, הדבר קרה הנקר, כששהיתי בדרך בעניני מקצועי.

פיסיגנאטוס: מבין אני, ודאי עקרת שן בטעות, מובן, מובן.

סטרוטיון: איזה "עקרת שן בטעות"? שהיתי בדרך בעניני מקצועי.

פיסיגנאטוס: כבר שמעתי זאת. זמני יקר, ידידי היקר. (ה'ט'ג.)

סטרוטיון: אף שלי. בשם אלהים, תן לי לכלות דברי.

פיסיגנאטוס: דבר, דבר ואך מהר.

סטרוטיון: שהיתי איפוא בדרך בעניני...

פיסיגנאטוס: טוב! אין לך צורך לחזור על עובדה פעוטה זו אלה אלפי פעמים.

סטרוטיון: הלכתי עם החמור...

פיסיגנאטוס: עם אנטרקס?

סטרוטיון: עם אנטרקס? מדוע? גם הוא היה נוכח אמנם. אבל המדובר לא בו, כי אם בחמור כיאות, עם ארבע רגלים, ככתוב בספרים.

פיסיגנאטוס: הגם רופא בהמות הנך? לכך ישנם הרי רופאים מיוחדים בעלי רטיון ממשלתי. אה, עתה מובן לי הכל, ואין לך צורך להרבות במלים, ומה עוד כשהזמן יקר. טפלת בודאי בשניו של חמור, וכך הסתכסכת עם החוק.

סטרוטיון: התתן לי לסיים סוף סוף?

פיסיגנאטוס: לך רשות הדבור.

סטרוטיון: הקשיב נא איפוא. חם היה מאד...

פיסיגנאטוס: השתיקה לחכמים ורק הפתי ירבה להג. המשך!

סטרוטיון: לו אך נתת לי... ובכן, חם היה עד למאד, השמש להטה מפרום...

פיסיגנאטוס: סלח, אך אל נא תנהג כדרך אותם המשוררים הקלוקלים, אשר בתארם את הנוף ומזג האויר, ישכחו את העיקר.

סטרוטיון: (מה לעשות) - אבל זהו העיקר.

פיסיגנאטוס: מה, מזג האויר?

סטרוטיון: כן, החום. חי נפשי, אחרת היית מדבר לו ישבת על כסא במדפאתי, וצבתי מפשפת בין שניך!

פיסיגנאטוס: יושב אני וסובל באורך רוח. המשך בהרצאתך, אבל ישר אל הענין, אם רק אפשר...

סטרוטיון: בכל אשר אני מביט, אין גם צל של צל. הייתי עייף עד מות.

פיסיגנאטרס: רגע! כאן מתעוררת שאלה חשובה: מה גרם לעיפותך, האם התעסקותך היתה במקצועך, או שמא בליית את הלילה בחברת הטרות, או בשתיית יין, דרך מסל?

סטרוטירן: הכלבה! פשוט, הייתי עייף מעמל הדרך, ורציתי לנוח קמעה. - לו אך כליתי כבר דברי! ירדתי איפוא וישבתי בצל חמורי.

פיסיגנאטרס: ההיה הוא חמורך?

סטרוטירן: לא, שייך היה לאנטרקס, אבל שכרתי אותו למשך כל היום עבור שלשים דרכמות.

פיסיגנאטרס: ישבת איפוא בצל החמור ונחת כדבעי.

סטרוטירן: היכלתי?

פיסיגנאטרס: מי מנע בערך?

סטרוטירן: מי? אנטרקס, כמובן! הנה פה קבור הכלב! הוא החל לצרוח ולהשתולל, אותו פוחח, ותבע ממני - איזה אבסורד! - תשלום עבור הישיבה בצל חמורו.

פיסיגנאטרס: הייתכן? הא, צל החמור... חמור הצל... אין שמץ של הצדקה בדברך.

סטרוטירן: כלל לא נמק, הוא אמר - המנול - כי השכיר לי את החמור בלבד, ולא את צלו.

פיסיגנאטרס: הנמקה חלשה מאד, המעידה על בורות גמורה-בהבנת החוקים. אולם - כלום לא דבר על לוקטיו קונדוקטיו אופום, או משהו כגון דא?

סטרוטירן: איזו אופירה? כיצד יכול החמר...

פיסיגנאטרס: איזה משפט מעניין! משפט סבוך מאין כמוהו! האם צל החמור הוא בבחינת רס נולויס?

סטרוטירן: למען השם, עשה חסד עמדי ואל תתקיפני במלותיך הלטיניות. הרי יש כאן עניין בסחיטה גסה ופשוטה.

פיסיגנאטרס: פשוטה? לאו דוקא! ברור לי רק דבר אחד - הצוץ אתך. חבל, באמת...

סטרוטירן: חבל, מדוע?

פיסיגנאטרס: כי אמנותו של היוריסט מתגלה רק אז, כשהענינים סבוכים כפקעת שאין להתירה, והכל חבוי במסתרים. אבל יכול אתה לסמוך עלי - תביעתי תוציא את צדקתך אל אור היום. בכל הלס ידובר בה. משפט נהדר! תביעה אניש, אשר תוכיח באותות ומופתים, כי החמר לא היה זכאי, גם לא יכול היה להיות זכאי, לתבוע תשלום בכסף עבור השמוש בצל של חיה אשר הושכרה לך על ידו.

סטרוטירן: חייב אתה להביין - לי חשוב הפרינציפ ולא אותן הדרכמות הפעוטות.

פיסיגנאטרס: השקפה נכונה, באמת. חשוב כי הדין לא יעוות, ומה ערכו של כסף, מה ערמן של דרכמות עלובות לעומת הצדק! - לך, ידידי היקר, אל משרדי, ושלם לסופרי דמי גדימה בסך 300 דרכמות.

סטרוטירן: 300 דרכמות? הרי המדובר בסך הכל של...

פיסיגנאטרס: הפרינציפ, ידידי, הפרינציפ! 300 דרכמות - הכנס אתי למשרד, ואלהים יהיה בעזרתך. (אנייהם נכנסים לפריטנאום)

(סלבנדה ואורחיה היו עדי ראייה למתרחש. הוילון פתוח).

11
סלב נדה:

כִּהֵן נִכְבָּד, עַתָּה יִתְלַקַח הַיָּעַם,
מוֹטֵל עֲלֵיךָ לְהַשְׁכִּין שְׁלוֹם.

אגאסירוסוס:

הִנֵּה עִם סְטְרוֹטִיוֹן אֲדַבֵּר הַפֶּעַם,
וְהַתְּבוּנָה אָשִׁיב לּוֹ עוֹד הַיּוֹם.

(כעבור זמן קצר מופיע אגאסירוסוס למטה. הוא נעמד בכניסה לפריטנאום, כשהוא מחכה לסטרוטיון. סטרופסיאדס מגלה את מסך חנותו. הוא נראה מברש את בגדיו של אויריפידס. מופיעה כלואה. בבישנות היא נגשת לאויריפידס.)

כלואה:

תִּסְלַח לִי, אֲדוֹנִי, בְּזֶרֶם
הַבְּרִי שֶׁהֲרַתִּי לְשׁוֹנִי.
כִּזְאֵת עָשִׂיתִי רַק בְּטֶרֶם
יִדְעֵתִי מִי הָאֱלֹמוֹנִי.
עַתָּה יִרְאֵת כְּבוֹד מִלְּאֵתִי.

אוריפידס:

חֲלִילָה זֹאת לָךְ לְהַגִּיד.
יִרְאֵת כְּבוֹד עַד מָה שֶׁנֶּאֱתִי,
פִּי הַיְדִידוֹת חֵישׁ קַל תִּשְׁבִּית.

כלואה:

לְתַקּוֹתִי, הוּי, פֶּתַח הַפֶּתַח!
אִם אַךְ מִצְּאֵתִי חוֹן קִמְעָה,
אֶל מִטַּתִּי תִנְחַנְּנִי בַטַּח,
הַרְנִי הַרְךָ לְבִימָה!

סטופסיאדס:

אויריפיד - איך לא הכרתו מיני!
(מתנפל במרץ יתר על תסדקתו של אויריפידס)

אוריפידס:

מִכֵּאֵיב אַתָּה! כָּלוּם הָאֵשׁם בַּשַּׁעַר?

סטופסיאדס:

רֵאשׁוּ שֶׁל מְשׁוֹרֵר אֲצִלִּי בִיד -
בְּקִשִּׁי רַק יָדֵי תִנְהַג בַּתַּעַר.

כלואה:

תִּסְמַד הַתִּיאֲטֵרוֹן אֶהְבֵּתִי,
- הִנֵּה אוֹמֵר לָךְ גְּלוּיּוֹת -
וּבְלִבִּי עַד מָה נִכְסַפְתִּי
נִפְשִׁי בְּאִמְנוֹת הַחַיּוֹת.
רַק מַעֲשִׂים יִוְכַלוּ כְמוֹנִי
דְּקָלָם פְּסוּקִים בְּהַדְגָּשָׁה,
צַשֵּׁט בְּנִפְשׁ נִרְגָּשָׁה
מִקְלֵי טַמְנֵי סְרָה, אֲבִטִּי גִנְנָה.
כְּשֶׁרֹדְנוֹתֵי הִנֵּה אוֹכִיחַ.

אוריפידס:

הוּי, יִלְדָתִי...

כלואה:

אֶל תִּסְרַב!

גַּם דְּקָלוּמִי אִם לֹא בְּאֲלִיחַ,
תִּוְכַל לְהִיּוֹת לִי עוֹזֵר רַב,
מִיָּדָה וְרַע בְּאִמּוֹן.

אוריפידס: (נבוכד) האם יקר לך פה השבוע?

כלואה: (מתרפקת אל אוריפידס) הוי, העמידני במבחן!

אוריפידס: (משתחרר ממנה במבוכה גלויה) טוב, טוב, אחרי כן נוכח (יוצא)
(דאמון נכנס מאחור. הנהו עד שמיצה לשיחה האחרונה)

דאמון: מצאה נפשך אשר בקשה.

כלואה: כלום הקנאה בך אוכלת?

דאמון: זו צניעותה של האשה...

כלואה: התנצחותך ללא תועלת.

דאמון: זקנים בעונש יטפחו

העלומים בפדיחתם.

כלואה: הנה, דאו, מה מחוצף הוא -

הוי, הגברים ויהירותם!

דאמון: לא תעב כל דבר של פסולת

מי שימיו ספורים לו הם.

כלואה: לכן נתנה לך היכולת

בסלבנדה הנחם.

(שניהם יוצאים בכוונים שונים. אגאטירוס וסטרוטיון נפגשים לפני הפריסנאום.)

אגאטירוס: מר סטרוטיון, רצוי היה כי תגיעו לכלל פשרה. ריב החמורים הזה הוא מזוהך ממש.

סטרוטיון: פשרה? אף שעל לא אסוג מעמדת הצודקת.

אגאטירוס: ספק, אם תזכה במשפט. אנטרקס ידוע כאיש הגון.

סטרוטיון: איש הגון? שמע איפוא אשר אומר לך. הדברים נוגעים במישרין לכהן לטובה.

אגאטירוס: הא כיצד?

סטרוטיון: ההגפקת כמשמרת על מקדש לטובה וצפרדעיה הקדושות?

אגאטירוס: כלום סכנות אורבות לאלה?

סטרוטיון: מצדו של אנטרקס. המתר להמית צפרדעים ולאכלן?

אגאטירוס: חלילה וחס! קדושות שבקדושות הן!

סטרוטיון: אולם זוללי הצפרדעים רבים מיום ליום, וזאת הודות לאשתו של אנטרקס.

אגאטירוס: לא יתכן!

סטרוטיון: קרובילה מוכרת את שוקיהן בשוק, ואתה היחידי בעיר אשר טרם נדדע לו הדבר.

אגאטירוס: זועה ממש! אלה הנוהגים כן, אינם אלא...

סטרוטיון: גניבלים! כזהו האיש אשר אתה מעריצו! (יוצא)

אגאטידוס: היתכן? זוללים צפרדעים קדושות? אבדת בעיני, אנטרקס! מעתה אֶתְמוך בסטרוטיון. טוב נָבַח, כי ההכרעה הסופית היא בידי הכהונה.

(פוליפונוס עובר את/ה במה בריצה בכוון לסטרפסיאדס, כשאחריו רצים קרובילה, גורגו, פאניס ואנטרקס)

גורגו: אבא, עמוד נא לרצע!

אנטרקס: אני טרוד.

פאניס: לא די שהוא מטריד אחרים, הריהו בעצמו טרוד!

אנטרקס: עמוד נא, הי, עמוד נא!

פוליפונוס: בוא אתי לספר, אני אסתפר ואתה תספר. אגב, אל תרבה מלים שלא כצורך. יודע אני, כי הצדק אתך, וסטרוטיון הוא הפוטע. - סטרפסיאדס, אני ממהר מאד!

סטרפסיאדס: התספורת כרגיל?

פוליפונוס: כן. רק מהר! בינתיים, אנטרקס, אחזה לך את דעתי. (הוא מתישב על כסא הספר. סביבו מצטופפים קרובילה, גורגו, פאניס ואנטרקס) אל תחשוב, כי העניין כה פשוט. לכאורה, סטרוטיון מסרב לשלם ותו לא. אבל למעשה זהו אחד מני סמנים רבים למזמותיו של הקפסטליזם נגד הפרולטריון.

פאניס: מה, העניין הפעוט הזה?

אנטרקס: אם רק את שלש הדרכמות...

פוליפונוס: לא בכספך העלוב מדובר כאן. דברים גדולים מזה עומדים היום על הפרק. אותם הגנדרנים המתהדרים, המרוחים בכל משחות המזרח - סטרפסיאדס, צוק בושם-הריף יותר לתוך זקני, וצלח היטב את הפאות - אותם הגנדרנים, עד כה גזלו מכם את המקומות המובחרים. ועתה גם לא יצו להותיר לכם מקום בצל. הרי יכל להיות, כי גם אתה רצתת לשבת בצל אחרי הכל - חמורך הוא.

אנטרקס: נו, מילא, חשוב לי רק הכסף.

פוליפונוס: טוב הכסף! כיצד אדם נכסף לכסף, כשהמדובר בקשר, בתכונה להפיכה!

קרובילה: מה תדבר! אתה ממש מפחידני!

פוליפונוס: מדוע, אני שואל מדוע בחר לו סטרוטיון למנוחתו את המקום הזה דוקא?

פאניס: פשוט לא היה שם צל אחר.

פוליפונוס: זהו! לא פָּקְדִי בחר לו מקום, אשר לו היה בו צל מלבד צלו של החמור.

גורגו: זה באמת מעורר חשד...

פוליפונוס: ברור כשמש, אף לא צל של ספק! אדע להאיר את הצל הזה באור הנכון.

אנטרקס: סטרוטיון חשב, כי הצל הוא חלק של החמור?

פוליפונוס: זהו העניין! - סטרפסיאדס, צלח יותר את הפאות! אני מבקר הערב בתיאטרון, ורוצני להראות אלגנטי. - זהו העניין! מאימתי שייך הצל לחמור? ממנם, גם העגלה שייכת לפרה. ואני שואל אותך - לו השכרת לו פהק, והפרה הטילה בינתיים עגלה, כלום היתה לו הזכות לחלוב גם את העגלה? כשם שהפרה מטילה את עגלתה, כן ממש מטיל החמור את צלו.

גורגו: נכון!

קרובילה: לא נכון! סליחה, אבל הפרה אינה מטילה, היא ממליטה.

פוליופנוס: עוד אראה להם את נחת זרועי, לאדונים המכובדים מתומכיו של סטרוטיון. לבורגנים הכרסתנים! זהו ענין בעל חשיבות פוליטית ממדרגה ראשונה. הן ברור - העם הוא החמור, אותה חיה סבלנית וטובת לב, אשר בצלה שואפים לחסות כל הולכי הבטל העשירים.

אנטרקס: ובכן, אתה מקבל על עצמך את המשפט?

פוליופנוס: אמנם, עסוק אני מאד, אבל משפט זה חשוב מדי משאונך עליו. אני מקבל אותו על עצמי, ואנהל את התביעה כאשר לא נהלתי עוד תביעה מימי. כל בורגני שמן בהלס-תצילנה שתי אזניו! אחשוף לפני הצבור את מראה הצל של הרפובליקה, את המראָה של רפובליקת הצל. אוכיא, כי כי בצל; בסתר, זוממים לגזול את זכויותיו של האזרח החפשי. איני שולט עוד במחשבותי...

אנטרקס: אני סומך עליך!

פוליופנוס: כן, ידידי, יכול אתה לסמוך עלי.

סטרפסיאדס: באמת יכול אתה! מרחתי אותו בטובות שבמשחות.

פוליופנוס: הוסיף עוד משחה! - לך, ידידי, ושלם למזכירי מאה דרכמות. אם אין לך במזומנים, תשאיל לך אגודתך את הסכום החסר. כל העם העובד עומד לצדך. הדבר הוא בצפור נפשם של כל האזרחים ההבוניים, ובעיקר של בעלי המלאכה.

סטרפסיאדס: יכול אתה לקחת אותי בחשבון.

(פוליופנוס מתרומם מושבו. סטרפסיאדס מברש את בגדיו. קול תופים. טריסטוגנס מופיע.)

טריסטוגנס: (בחגיגות) המוצצה והארחון
קבל עם, עדה בקשי הוניע:
אוי ריפידס עם סערכון
חדש הגה היום יופיע.
להקתו הפפירסמה,
שטרם באגדה מנסרת,
תציג היום על הבמה
מחזה נאה וכליל תפארת:
"ליסיסטורטה" של אריסטו -
פנס. נא בואו לחזות
בהסונכס, איש ואשתו,
וזכו בהזמנות הזאת!
הבכי היום בל ישמע -
הפחזה משעשע.
צחקו עד כלות הנשמה,
עד האולם יזדעזע!

(יורצא לקול תופים. בזמן הקראת המגילה נפתח הוילון בבית סלבנדה, ונראים בחלון סלבנדה, טריאליס, אונולאוס, פיליפידס ואנאטק סוס.)

גורגור: אוי ריפידס עצמו יגיע שמה!
בכורסתי ישב הפסורד!
מדוע לא בקשתי אוטוגרמה,

לפני נכדי אבכל בה התפארו!

(סלבנדה ואורחיה נעלמו מהחלון. הם נראים על הבמה, כשהם נעים שמאלה.)

סלבנדה:

מריב החמורים לרוע נרה,
נוכל עוד לחדשהו לבקרים.

אגאטירוסוס:

לא בן, מוטב בתיאטרון הערב
אשא קולי אל קהל המבקרים.
אומר: הוי, אורחים, לי האזינה:
הפרולטריום, הכופרים באל,
בזמן האחרון ראשם יחינו
לשאת אל על, מבודנו לחלל.

פוליפרנוס:

אנשי השחור בסתר שם נשיחו,
גם הכהן בקהלם יחד.
לילא החמונים היטב השניחו,
סזמן הנה החופש לם אבד.

אגאטירוסוס:

אל החמור סופו לגרום רק האס.
לחפיכה נפרת הכנה!

טריאליס:

שם השבעים, אשר טופחים על פרס!
המדינה, הרכוש בסכנה!

סטרוטפיאדס:

אגאטירוסוס:

(נכנסים סטרוטיון ופיסיגנאטוס)

טריאליס:

קרוב נא הלום, בשורה טובה בפיינה:
אגאטירוסוס אל ידידיך גם במנה.

סטרוטפיאדס:

הנה רעים מקדם הזדפנו -
לבורגנות נוטה הפהונה.

פוליפרנוס:

לכן מסותיהם נפליא כפלים!

סטרוטפיאדס:

עוד שרם בא אצלי להסתפר
אותו פהן, אותו פושק לפתים!

פוליפרנוס:

בשמיד אותם פמטאטא הבער!

פיסיגנאטוס:

(אל אגאטירוסוס) אפה בין חברינו? טוב לדעת,

פי לנו הפהונה תושיט ידה,
לאצק בלי מגור תגיש הסעד.

פוליפרנוס:

פה גחזק, נרפש לנו עמדה.
אולם לקפוע קודם מן האורך
למפלגתנו שם, ציון נאה.

פיסיגנאטוס:

אנשי האופל, נסתרים במורך -
השם "אצללים" יהיה לכם יאה.

מבין אני, פונתה ברשע,

את לנו יחשב קשם פבוד.
 רבים פצל פצאוי לתם הישע,
 בצל נובל גם אנו לקנות.
 לאונידס, עם ספרקאיו אך קומץ,
 פצל התרמוסילים נאבק.
 הדרך לפרסים חסם באומץ,
 צדי אחרון רעיו חיים שבק.
 פדרך זה נובל, פלי צל של פחד,
 גם אנו הלחמה עד תרמה,
 על בית, שף, אשה ורכוש גם יחד.

"יחי הצל" לבן זה הססמה!

היה "צללים" אנונו בשו ועצם,
 גוף של מפש, מפארת חמורים.

פי מה הצל לעומת חמור, בעצם?

לכן, "החמורים" על גם נרים!

פולימורוס:

(צעקה כללית: "יחי החמורים" - "יחי הצללים!" - "יחי החמורים!")
 "יחי הצללים!" פאניס עומד תוהה בין שתי המפלגות, גורגו מביטה
 אליו בעין חושדת. קול תופים וצעקות! "ההצגה מתחילה!" כלם הולכים,
 מלבד פאניס וגורגו.)

בא בואי, גורגו, בואי, עת ללכת!
 הנה זרועי, מקום השבע,
 פי לשמתה לחמורים שיבת -
 ל"צל" לא אקטר באהבה!

פאניס:

גורגו

אני ו"צל" מה יום זה מלומים?
 "חמור" אני מארץ חמורים!

פאניס:

גורגו: (מחבקה אותו) "חמור" אמה! השבת לשמים!
 לה אני לנצח נצחים!

מסך

מ ע ר כ ה ש ל י ש י ת

אולם בביתה של סלבנדה. חלקו האחורי מוגבה קמעה ומסתיים בחלון הרחב בעל המעקה, אשר במערכה הקודמת נגלה מהככר. באולם - אויריפידס הכותב בניירות. מאחור, ליד המעקה, דמוקריטוס המסקיף בעד החלון אל הככר ההומה מקולות אדם.

דמוקריטוס: עד מה מלאו. שאון חגיגות הנקרת, מסדון הסמורים אגברתה הוממה. ליצור נפש התמון מופקרת.

אוריפידס: ועין האיניקון בנחת צופיה...

דמוקריטוס: ואין מרפא לזה טרוף הדעת?

אוריפידס: להתיאש עוד לא העת הגיעה. התצלה דוממי, לי מנדעת:

ליסיסטרטה היא היא אשר גושיע.

דמוקריטוס: (במנוד ראש) אכן, פונת דבריה מוחי נסתרת. -

אב, פיצד עלה הפחזה,

אשר לכתוב התחלת, עת הצברת

למיונה, למותר נתנה מחסה?

האם ערמת נשים הן מתוארת?

העלית רשעיתן בחרט?

האנטיפמי ניסט, הבא על סמוקו?

אוריפידס: (נבדך)

בדעתי הפה חככמי כה נכה,

ולא עוד צטרנדיות לי אבחר

לצקת בן את זעם הגיוני.

נראה, פי משפטי היה נמחר,

עת הנתי הנשים בלן לגבאי.

על פן התחלתי לתאר פרוצ

פנישת אודיסאוס עם נאויזיקאה,

ההלך התקון, שבע נדוידים וגיבוע,

נשים חקיו מרדו. עד הפא.

עד ספינתו נשא הרות

אל הפאקים, ובנערה

בקש לו נחמה, מנוח,

וגם פאא, בפשו התנערה.

דמוקריטוס:

וכה נשיל עצמו בתאנה

לגם דוגש גלים של אהבה.

שונא נשים עורו הפה, (בלעג)

גם לו אשה טמנה הפח.

אב, מה שלחם זלבת החן,

זו הארטיסטית בעתיד?

אוריפידס: (נכרך סאד)

מה אנדרס נשאה אכז
חו לפני מני תמיד.

דמוקריטוס:

"מני תמיד" - פיצר הפכו. מן-רגע
שעות לנצח נצחים. ראוי פחה
של אהבה, ראוי לחו של פצע
חציו של מור הקולע נכוחה!
(נכנסות כלואה וסלבנדה)

סלבנדה:

סלחו, קאדונים, באם אפריע
את שגב הגיונכם לרגע קט.
צדיקו הקמון בחוץ ידיע,
מפדון החמורים עוד לא שקט.
לכו הסו בא אוזן לי קשבת,

שמעו אשר עלה לי בפחשבת:
עת שקס השלום לכבוד לטובה
יחוגו. כאן היום ברב פאר,
והגברים יעוטי אצטדיונה
לקחת חבל בו, להתבאר -
או אז את הנשים פה אכנסה,
דברי לחו אשמיע בפרהסייה.

פזאת על פי אוריפיד נעשאת,
וסמנתו היא: "ליסיסטרטה".
הנה לא הבינותי אף מלה...

דמוקריטוס:

סלבנדה:

הואיל לליו תני, ובגרה

אספיר לה דבר דבוח על אופקיו,
ואת האמד-סמד בעזוב עכשיו.
יכלואה, פי נתיים, במחילה,

תכין הסעודה פני המלה.

(יוצאים סלבנדה ודמוקריטוס)

כלואה:

אכז, קזו. דרפה, פרפה של גברת
בדועה פעוז החלקטה.
אוילם אפה ודאי סבור אחרת -
הו פשוט גשמים סוכר אפה.

אוריפידס:

מה לעשות, והנשים אשה נאחב,
אותנו קובות פידס מתועב...
מאמרו של בעל נפיון הוא...

כלואה:

לכל אדם עוד הפתעות נכונות...

אוריפידס:

יפי יתו, פי בקרוב תפוגה.

כלואה:

דבריה פי אשמע, בפשי הואבת,

הוֹי מְשׁוֹרֵר חֲכָם וְרַב פְּדוּסוֹמֵת.
 בַּעַ: צַעֲרָה הִמּוּ גַם צַעֲרֵי אֲנִי.
 חֲבִיבֵיךָ, פְּדִי עַבְדְּךָ בְּיָדְךָ,
 פִּי אֲדַבֵּר אִתְּךָ, נִפְתַּח סִגּוֹר לְשׁוֹנֵי.
 הוֹי, בְּלִצְתִּי....

ארידיפידס:

הִנֵּה אִישׁ אֲמוֹנֵי,
 צְמִית וְרַע לִי. הֵן מְאוֹהֶבֶת
 אֲנִי עַד שׁוֹרֵשׁ שְׁעָרוֹתַי,
 אַךְ בְּפֶשֶׁק לְכָל אִשָּׁה אוֹיֶבֶת.

כלראח:

הָעֵי: הָאִישׁ הַמְתַּפְאָר
 לְשׁוֹא נָשִׁים, דְּבָרָיו רַק מוֹהוּ.
 לְשׁוֹא הַמְהוּ מִתְּיָהוּ -
 אֵין עוֹד אוֹהֵב נָשִׁים כְּמוֹהוּ.
 הַגִּידִי נָא: הָאִישׁ סוֹפֵר
 אֵלֶיךָ / אֵלֶיךָ כְּחֻשְׁבֹּתֵי הָעֵי בֵּיתְךָ לִקַּ?
 דְּפִית, מוֹחֵי עוֹדְנֵי עַד,

ארידיפידס:

אַךְ לְבָבִי חֲגִים שְׂבָק?
 הָעֵי אֵיפּוֹא: סוֹפּוֹת הַפְּסוֹד
 שֶׁל הַתְּקִנָּה בּוֹ לֹא נִגְעוּ.
 עוֹד סָח לוֹ לְרַגוּשׁ, לְסַעוֹד -
 הֵן לֹא קוֹרֵץ פְּלִדָּה הוּא!

הֵיט שֶׁפֶק, פִּי טוֹב לְנוֹחַ
 בְּזוֹלוֹתָיו שֶׁל אִישׁ הַרְרֵם?

כלראח:

הוֹי, אָדוּס, עוֹד אֵיפּוֹא תְקִלָּה
 הוֹתְרָה לִי, תְקִנָּה שֶׁל זוֹבֵד,
 וְשׁוֹב אֲכַל עַל אֶהְבָּה

ארידיפידס:

חֲבֵר שִׁירִים כְּבַעַת חֲנוּעֵר.
 אֶהְבֵּתִי, בַּת חֲמֵד, תְּלוֹאָה,
 שְׁחִיתִי בִי, לְהִרְדּוֹ נִפְּו!
 אֵל אֶרֶץ מְכוֹרֵתִי נָא בּוֹאִי,
 אֵל אֶרֶץ מְאֻבָּה וְגִפְּו!

אַבְרָהָה אֶעֱזוֹב? חֲלִילָה!

כלראח:

אַךְ בַּעַ: חֲבֵרוֹתְךָ תְקַלָּה
 עַל מֵר בְּפֶשֶׁט אֲשֶׁר הוֹאֶבֶת.
 הוֹי! בּוֹשָׁה אֲנִכִּי!

על מה?

ארידיפידס:

עַל פִּי הַמְנִי מְאוֹהֶבֶת
 מִפֶּשֶׁ עַד מְלוֹתְךָ בְּשִׁמָּה.

כלראח:

אוריפידס: (ברגש)

הוי, בלתי...

ולא תבוז בלעג,

כלואה:

פאיש זקן, בר דעת מלומדה.
באורך, רחם תאזין ללהג,
לשגיונות ההבל של בלתי.

אוריפידס: (בהשתוממות בלתי נעימה)

פאיש זקן? כלום לא אזני בחשו?

כלואה:

התיאטרון פער רק שמש הוא,
השפיה דבי של בפש לי אוהללת,
שאה לשוא לאהבה מיחלת.

אוריפידס:

זה איד נשים, גורל להן פסלי.
בכל אשה הן דימון לו לשפון!

כלואה:

לא דימון, דאמון הוא.

אוריפידס:

מרבן עתה לי,

והזקן רק לפספוס: סבון!

כלואה:

הס, מה מאמר! תביבותך צופנת
שפעת ברכות לי, בצרה.
בבקשת אשרי היה לי לעזרה!

אוריפידס:

(נגש לשלחן וקורע בכעס את ניירותיו)

חטל באויזיקאה! לשמה הנושבת
בתרטה אשוב בחזרה.

(נוגה)

הוי, בן-אנוש, רובך אה צל ותוהו -

פל נסיונות חטיו לא פקחיהי,
עד זגלה לפתע, בלי משים:

חמור הוא רק, כבודן לזחוק נשים.
(מרחוק נשמעים שירי לכת)

הקטיבי בא, קול מצוחרות יתריע!

כלואה:

פל האברים לסטריון נוטרין.

אוריפידס:

עלי ללכת - שעת פרדה הגיעה.

כלואה:

אני בניתם הסעודה אכין.

זה טבע הנשים כלן:

גם בעת שיחת פוליטיקה,

מפסעמים ומצדן

נפשו אף פעם לא תקע.

אמעה עוגות, בקניק ויין

יעודדון פהרף-עין.

בינתים הלכה המוסיקה וקרבה ונשמעת עתה בברור. מכאן ולהבא בולטים מעל המעקה שלטים גדולים, הנשאים כביכול על ידי ההמונים העוברים; ועליהם כתובות: "יחיו הצללים", בוז לחמורים! "יחיו החמורים, בוז לצללים!" ערב רב של קולות.

מפעם לפעם - נשמעים קולותיהם של סטרפסיאדס ואגאטורסס המפריחים סמאות ככתובות על השלטים, כסקהל המפגינים עונה אחריהם בצעקות "בוז" ו"יחי". נכנסים סלבנדה, אונולאוס, פיליפידס, דמוקריטוס, דאמון וטראליס.)

אונולאוס: אויריפידס, חלנו לבואך.
לא צטדיון, מקום שם הגברים.
שמך מפצל על כל מידעיה.
נחוז, מי התערב במישורים!

סלבנדה: ראי, לטקס השלום צועדת
פל מפלגה בדרך לה נפרדת.
הנה מוליד את האללים פהן לטובה.
טראליס:

דמוקריטוס: והספור עם סמוריו עם אצטדיונה.
איריפידס: וקול צעקתם עולה לפרוס.

אונולאוס: לשוא, איפוא, קניתי לשלום.
טראליס: שלום? לא אצמוד אתכם על מקח.
גם דעתי, כי הקטטות לדיק.

אולם, מאיך, גיפא, לא תזיק
לסטרוטיון פלל מה קטנה של לקח.
אונולאוס: (מוטך את טראליס הצדה)
גדולה התפתעה יותר מהי!
עוד אמש לזכותו טענת בקנאות...

טראליס: זה הנבל מכריז בכל הרצינות:
"שני טראליס - מעשי ידי!"

אונולאוס: הוי, סטרוטיון, הוי, עד מה שקרת!
עדים הארץ ושמים
כי פמו ידי, אז באספרטה,
קניתי לך את השפים.
הן הרופא מנסלה עליו
חובת שתיקה על לקוחותיו!

סלבנדה: (אל כלואה)
הביטה רוצי וקראי לאפא,
תבוא הלום עם גורגו לעצרת!
כאן נתאסף, פנינה אז נשימה
למחשבות בדבר תבין המסוד.
(כלואה יוצאת)

פיליפידס: עוד לא נואשתי מהוחיל,
לשלום של קבע לקנות.
אמנם נאום אינו מועיל,
אין האזנים לו קשובות.

כִּשְׁל פִּתְחֵן שֶׁל הַמַּלְיָם.
 לֹא בֵן דִּינָם שֶׁל הַצְּלִי לַיִם:
 מִי עוֹד כַּמְּוִסִּיקָה תִּשְׁפִּיעַ
 עַל הָאָדָם, לְבוֹ תִּכְנִיעַ?
 דו-רָה-מִי-פַה-סוֹל-לַה-סִי-הוּ
 הֵם הַמִּפְתָּח לְסוֹדוֹ.
 עַל פֶּן אֲנִי וְהַאֲרוֹחַ,
 אֲנִשִּׁי הַמּוֹיָה שְׁבַעִיר,
 בְּשָׂרוֹת עֲלֵינוּ רוּחַ שִׁיר
 חֲבָרְנוּ לְשִׁלּוֹם הַסְּבוּן.
 שְׁלִי הַשְּׁקֵט, לוֹ - הַתּוֹיִם.
 נָשִׁיר אוֹתוֹ, אֲדוֹלִים וְטָף,
 אֵת פְּרִי רוּחְנוֹ הַמְּשַׁתָּף,
 וְחֵישׁ יִשְׁלִימֵנו אוֹיְבֵינוּ.

הוא נותן אות לדאמון. מחלק דפים עם המלים, פותח בשיר, האחרים מצטרפים.

שָׁלוֹם, שָׁלוֹם, זֶה הַחֲלוֹם
 שֶׁל כָּל אָדָם בְּעִיר אֲבִהְרָה.
 כִּי כָּל אֶחָד בְּעִיר אֲבִהְרָה
 מְמִיד שׂוֹאֵף רַק לְשָׁלוֹם,
 שָׁלוֹם, אֲחִדָּת, אֲחִדָּת, שָׁלוֹם -
 הַמְּבַקְשִׁים גְּבוּא הַלוֹם.
 (יוצאים בשירה. סלבנדה עוזרת בעד דאמון.)

סלבנדה: לֵה נְזַקְתִּי, דָּאמוֹן, הַשָּׂאֵר!

דאמון: (באי-רצון) אֵינִי יָכֹל, פֶּן אֲאַחַר תְּלִי לָהּ.

סלבנדה: (חובקת כתפו, כדי לעזור בעדו) עוֹד רָצַע קֵט תּוֹכֵל לְהַשְׁתַּחֲרֵר,

אַךְ קָדַם זָמַר אֲהַבָּה חֲלֵלָה!

דאמון: (נבוך מאד) שִׁיר אֲהַבָּה? פְּבוּדָה כִּי אֲחַלֵּל?

סלבנדה: אַל תִּיָּל! הִשְׁמִיעַ אוֹת! הַפּוֹר יוֹטֵל!

דאמון: (בתמיהה ורגש הקלה) נו, נִיחָא! (מחלל) הוּי, מָה תְּלִי לִי הַנְּלֵל!

הַמוֹן נִשְׁמָע כְּמוֹ צְצוֹ מִחֲלָל.

כְּמוֹ צְרוּכּוֹת לְמַחֲלוֹת תַּצְאֵנָה,

סְמִטוֹת וְרַחוּבוֹת בְּשָׂאוֹן תַּמְלֵאֵנָה,

וְלִכְכֹּר תִּנְהַרְנָה הֵן זְחָדִיו.

סלבנדה: עֲתָה לָהּ, הַסְתַּלַּק!

דאמון: (ברגש רוחה) בְּעוֹבֵג רַב! (יוצא)

סלבנדה: (לבדה) הִיוּ עֲזָרִי, הוּי אֲלֵתִי הַחֲלָד!

לוֹ-טַפְּשִׁים תִּאֲבִינָה לְהַשׁוֹת

לעצתי אזניוון הקשובות.
פל תכניתי על קרו-צבי מוסלת.
(באות במרוצה קרובילה, כלואה, גורגו, טריאליס, נניון, מירחה ורודופה.)

ברכות לכל אשר הואילה להופיע!
חו חו!

נבירן:

אולם פמה נקראנו להכריע?

מירחה:

מה הענין?

רודופה:

מה חדשות מבשרי ננו?

נבירן:

ונאי את מודה חדשה פראי נו!

טריאליס:

ביצד שטות כלנה הכפרה!

מירחה:

ואף אחת בבית לא נשארה!

רודופה:

גם לא תגיד אשה לבעלה

נבירן:

את הבר קראך אותנו לעצרת.

מירחה:

רק מהרי, בינתיים מתבשלה

הארופה, באח האט בוערת!

סלבנדה: (נגשת לחלון וזוכה לתשואות הקהל. בזמן נאומה פונה חציה לאולם, חציה לככר.)

שמעו, גבירות, והאזינו,

על מה אקרא לכן הלום.

בשורת איוב היום בפנינו.

לכל המספנים שלום.

פשה בבעלינו נצע

של ריב על של של חמורקים,

והתלקחו יצרים בן-רצע.

נפלה שלהבת בגברים,

באזנים שבמשפחת,

ומה נגיד אזוב בקיר?

אה אנו פנשים, עוד נחת

זהוצנו הם יוכלו הפיר.

(תשואות)

אם הגברים, בחירי החלד,

פנשים החלו התקוטט,

עלינו החובה מוסלת

להתגבר, להתעודד.

עת בעבר הניפו חרב

איש באחיהו בני יון,

(כאינו בפתחה הערב)

(קריאות בקהל: "ליסיסטרטה")

הושבה חרב אל נדן

סיד. לא מתבונה, חלילה,

שְׂבִי תַת כְּשִׁים רַפְתָּה לְדַקָּא.
לִי סִיסְטֵרְטָה הִיא שְׁחָצִי לָהּ
אֶת מְנֵי עַמָּה מְשַׁפֵּךְ דָּם.
(תְּשׂוּאוֹת)

יִוָּבֵד בְּרוּרוֹת לְבַעֲלֵי נֹר:
לֹא עוֹד נִידוּשׁ, וּמַעַתָּה
"לִי סִיסְטֵרְטָה" הִיא סִסְמַת נֹר,
וְנִנְהָגָה פְּדוּגָמְתָה!

(שְׂתִיקָה כְּלָלִית, אַחֲרֵי כֵן לַחֵשׁ שֶׁל אִי-רַצוֹן)

מְנֵי נֵי, אֲבָקָשָׁךְ, בֵּין חֶבֶר
תּוֹמְכִיךָ, עַד יִהְיֶה שְׁלֹמֶם.

קִרְבִּילָה:

הָאֵם נִגְזוּלָה מֵהַגֶּבֶר
כָּל עוֹנוֹג, נַחְרִימָם עַד תּוֹם?
אֲכֹן, עַד תּוֹם, עַדִּי יִזְנַחוּ.

(הַבְּסוֹס)

רִדְדוּפָה:

אֶת רִיב הַצֵּל (מֵה פְּגוּחָךְ הוּא!)
עַד אֲז לֹא נִזְכַּם בְּכִלּוֹם -
הָעוֹנֵשׁ עַל רֵאשִׁים יָקוּם!

סִלְבַּנְדָּה:

אֵה זֹאת, נִזְכּוּרָה, רַבּוֹ תִי;
אֶל נַחְרִימָם יוֹתֵר מֵהִי.
פֶּן מַחְצֵנוּ הַשְּׁלֹחַ

רִדְדוּפָה:

נִסְבּוּל גַּם אָנוּ מוֹרֵת רוּחַ!
(קִרְיָאוֹת בַּקְהָל: "נִכּוּן מֵאֵד!")

בְּעֵינַיִם אֲשֶׁר נִחְשִׁיב
לֹשׁ קִרְבָּנוֹת גַּם לְהַקְרִיב.
(תְּשׂוּאוֹת מִפִּי אַחֲדוֹת)

נְבִירָן:

אוּלַי הִי הַפֶּרֶק הַמְּלִיחַ,
לְצִקַת מִים לְתִירוֹשׁ.
אוּ אֲז דִרְכָנוּ גַם תְּצַלִּיחַ
וְהַגְּבָרִים יִרְכְּבוּנוּ רֵאשׁ.

מִירָהָה:

(קִרְיָאוֹת שֶׁל הַסַּכְמָה וְהַתְנַבְּדוֹת)

טִרְיָאֵלִים: (בַּחלוּף, בַּפֶּאָטוֹס) הַקְּשָׁבְנָה, שְׁבִירוֹתִי, יוֹם הֵינִי הַגִּיעַ!

עַד אָנָּה עוֹד נֹוֹכַל לְשֹׂאת בְּדוּמִיָּה
רִיב בְּעֵלְיֵנוּ, פְּרִיצוּתָם הַהוֹמִיָּה?
הַבְּנוּ לֹא יִהְיֶה הַכַּח לְהוֹשֵׁעַ?!

הַגֶּבֶר הַחֲכָם בַּחֲכָמִים
בּוּ כָּל אִשָּׁה תִנְהַג עַל נִקְלָה,
אוּלָם לְשֵׁם סְפוּל בַּחֲשָׁמִים
אֲשֶׁר בָּם נִתְבָּרְכְנוּ, לְתַהֲלָה,
יֵשׁ צוּרְךָ בְּאִשָּׁה מֵאֵד פִּקְחַת,
וְגִבְרַת סִלְבַּנְדָּה הִיא אֲשֶׁר מוֹכַחַת,
מִי יֵשׁ בְּכּוּחַ מִיּוֹן נִרְפָּה, חֲלוּשׁ,
לְהִלָּחֵם, לְהֶאָבֵק עַל אֲנִטְרֵסִים,
וְלִגְדָע זְרוּעַ פְּסִידוֹהַרְקוּלִסִים.

על בן, איפוא, לבירות, לקרב לחוש
הגיעה צת!
(תשואות סוערות וממושכות)

סלבנדה:

וזו ההחלטה:

למנוע מהגבר מעתה
הן נשיקות וחסוקים,
הן מטעמים ופנוקים,
כל רמז של שבקלים של אהבה.
הוחלט?

כלן:

הוחלט!

סלבנדה:

התשבענה?

כלן:

נשבע!

רודרפה:

מתי נתחיל? מתי יותן האות?

טריאליס:

נתחיל מיד! מה שעם עוד לדחות?

מירחה:

את הגברים נביח מהצד.

נבירן:

הקץ ליחוסם המיוחד!

סלבנדה:

קרב עצבים! הלום בגיץ,

בו האופט פסוק פסוקו.

או אז לפני פסאו אופיע,

אומר דברי לו כה וכה:

אתם, אשר "אתה בחרתנו"

הנהה בר לרגלכם,

טוב פי תטו הפעם לנו.

בקשב חסד אזניכם.

אם לשלום פניכם כוועדו,

שפיר - ידינו מושטות,

אך אם בעקשותכם תעמודו,

נמשיך בחרם, בשבי תות.

מירחה:

אולי יש מפירות שבי תה.

רודרפה:

וכי תציצי לפשה?

נבירן:

ואם ישנה אחת, חלילה,

עליה סנקציות אז נטי לה.

טריאליס:

ואם אחת בהכיון,

ברור - חטאה לתקנון.

סלבנדה:

לכו איפוא, פרעו הסדר

בבית, בן, מרמז וחרר.

את בעלינו בקנטר

עדי סבלנותם תפקע.

אם גם רוחם די ארבה -
רמנו ארבה יותר.
(תשואות, שומעים, כיצד מתפזרת האספה.)

פאניט: (נכנס במרוצה) הכוני, סלבנדה, לאורחים!
מהרתי הנה לבשרך ביעף.
(פוזל בתאומות אל השלחנות הערוכים)

הנה גם שלחנות באן ערוכים,
ורית ארבה עולה באף.

מי הבאים? פרש דאל גסתום!

סלבנדה:

מי? הארחון ומנהיגי הסיעותים.
עלה בתהי טקס השלום.

פאניט:

אכן, היה זה מחזה מרהיב עיניים!
וההמנון?

סלבנדה:

פאניט:

חלילה, לא שכחנההו,
מפער עד זקן, פלם שרוהו,
וגם נשא רב חז, וילפי הקצב
הפלאנו שוב מפות בשאף קצף.
לכו זמן אלי שלחן צגול
מר אונולאוס את הפנהיגים
למען פאן, על מתח תרנגול
וכוס תירוש, יהיו מלהגים
בעניני פוליטיקה נשגבת.
הנה הנם, פושטי לשון נצרבת
מלהט שמש, אפאון, ואין הבהל
באם חמור הנהו, או חלילה צל
למלאכה, גבירות, נא התפפרו.
הפטעמים רק לנו נוצרו.
הושיטו ידיכו, רק אל בושקה.

סלבנדה:

(הנשים מטמינות את כל דברי האוכל והמשקאות בפיותיהן ובכיסיהן.
פאניט צופה במחזה בתמהוון.)

פאניט:

מה דוח שנות הפתה את האשה!

(נכנסים אונולאוס, אויריפידס, דמוקריטוס, פיליפידס, אגאטורוס,
סטרפסיאדס ודאמון, כשהם נראים מיוגעים.)

אונולאוס:

אחרי הקרב המיגע -
מקום לנופש פאן רוגע.
פל רצוננו הוא, גדרה טבע,
לפוש קמעה ולאכול לשובע.
(אין הנשים נעות ממקומן. - הפסקה קצרה)

אגאטידסוס:

האם, או לי, נפריעכם?

פיליפידס:

פלום לא היינו עליכם לטורח?

סלבנדה:

עשו פטוב פעיניכם -

באדיבות מוגזמת אין כל צורך.

(הנשים פורשות הצדה ומתישבות ליד שולחן. על פי רמז של סלבנדה מנישה גורגו כדי יין וגביעים. הן פותחות בסעודה. הגברים צופים מוכי תמהון.)

ארנולאוס:

(מושך את טריאליס הצדה)
טריאליס, פשר זוי דרפך
המוזרה לא אפענח.

טריאליס:

אל תתיגע, לא תבינה,
ואך לשוא אתה שורח.
(עוזבת אותו לאנחות)

סטרפטיאדס: (אל קרובילה)

קרובילה, מה שנית היום פתאום?

הן אין זה מנהגך. מתמול שלשום!

פאניס:

הה, גורגו, ידידה לי יקרה,
פלום לא תזכורי חסד נעוריינו?

גורגו:

ואיך אשפח? זכר גם אזכרה!

לגועל לי מחלוקת חמורינו!

(רודופה ומירה קרבות ומבטיהן אומרים חסד)

הס, השמר לך! הנה מופעת

משמרת השביתה. הסתר אהבתך.

צל יד עץ האלה, בשער, אחכה לך,

ושם נוכל בשקט, באין מפריע,

לטעום מיטב פדיו של עץ הדעת.

שום קרם רגשותינו לא יכניע!

פאניס:

(זוג הנאהבים מלווה את דברי חבתו בתנועות המעידות על כעס, כביכול)

דאמן:

שמעי לי, כלואה, קח נשים להבל,

את הסכסוך נשאיר למבורגרים!

כלראח:

נכון, ולמה נתיסר בכל הסבל?

(סלבנדה מופיעה על ידם)

הוי, אין מנוס מריב החמורים!

(המצעד בחוץ הולך ונמשך, מופיעים שלטים חדשים)

ארנולאוס:

הנה הפס, מחרורי הריב,

והקטטה עוד רגע תתלקח.

אל בדנה תתקרב להשיב -

זוי דרישתי בתוקף אשטח

לפני מנהלי הסיעותים:

אל מצפונכם דברי מכבדנים.

אגאטירסוס:

שׁוֹבָא אֲנִי לְכָל תְּגֵרַת יָדַיִם.

טרפסיאדס:

זֶם חֲמוּרֵי שְׁקָסִים וּנְבוֹנִים.

אגאטירסוס:

(נגש לחלון. קבלת פנים סוערת של קריאות "יחי" ו"ברוך")

לְכוּ, צִלָּיִם, וְהַתְּפֹזְרוּ. בְּנַחַת,
אוֹלָם תְּהֵא עֵינֵיכֶם הֵיטֵב מִשְׁצַחַת
לְנוֹכַח הַסְּחֹת הַחֲמוּרִים,
אֲשֶׁר בְּבוּז בַּקֹּדֶשׁ הֵם כּוֹפְרִים.

טרפסיאדס:

(בחלון, קבלת פנים כדלעיל)

אֵה שְׁקָה הוּא, לְשׁוֹא פְּנֵי נוֹ, הוּי, יִשְׁחִירוּ,
וְהַצִּלָּיִם בְּאֶפְלֵה זִמְמָם יִסְתִּירוּ,
חֶפֶס לַעַם יִבְלַבְלוּ הַדְּאֵשׁ -
הֵן רַק הַפֶּסֶף הוּא לָהֶם קְדוֹשׁ!

אגאטירסוס:

אֵת צְפֹרְדַּעֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל לְטוֹנָה,
פִּתְוֹהוּפְרִים תֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם!

טרפסיאדס:

עוֹד עֲלִילָה נוֹסֶפֶת! לְהַדְרִים!
אוֹלָם לְהַבֵּא חֲסִידוֹת בְּעִיר תְּשֻׁפְנָה!

אגאטירסוס:

הַחֲסִידוֹת תֹּאמֶר פֶּאן לְגַדְלֵי?

טרפסיאדס:

הֵן אֵף לָהּ מְקוֹר אֵי נוֹ חֲסִידֵי!

אגאטירסוס:

מִזְעַם הָאֵלֵה נָא הַשְׁמֵר!

טרפסיאדס:

הַקִּץ לְזֶה הַחֲבֵל הַשְּׁפֵל!

ארנולאוס: (מיואש)

פְּלוֹם זוֹהֵי הַתְּפִיטוֹת לָכֶם נַחֲשָׁבֶת?

אגאטירסוס:

לְזוֹלָלֵי צְפֹרְדַּע - עוֹבֵשׁ מְוֹת!

ארנולאוס:

וְכִי חֲדַלְתֶּם, רְבוֹתֵי,

לְקוֹנְטֶסְטִיטוּצְיָה הַשְּׁבַע?

טרפסיאדס:

נִוְתַנְתְּ הִיא אֵת תְּמִיכָתָה

מְלִבֵּד לְבַעֲלֵי מַשְׁבַּע.

(המהומה בחוץ גוברת)

פיליפידס:

שְׁלוֹף, דְּאִמוֹן, מְלִילָה, בְּגֵן מְלֵי תֵרֶף

אֵת הַחֲסִידוֹן לְמַעַן הַשְּׁלוֹם.

זֶם פִּי יָרִיבוּ, יִשְׁחָרוּ לְטֵרֶף,

אַנְחֵנוּ נִשְׁיָרְהוּ פֶּאן עַד תֵּם!

(הם פותחים בשירה וההמונים מצטרפים בקול ענות חלשה. חיש סהר גובר הרעש על השירה.)

ארנולאוס:

בְּתִמּוֹנִים עוֹרְרָתֶם שׁוֹב הַזְעַם,

הַפְּחָתֶם זֶם הֵלֵהט אֵלַי קָרֵב.

הַאֲשִׁיבוּ - הַשְּׁמַעְתֶּם אֵת קוֹל הַרְעָם?

פאניס:

קְרוּבִילָה, הַקִּיּוֹסֶק שְׁלָה בְּחֵרֵב!

(קרובילה מתעלפת. הנשים עטות עליה ומחישות עזרה.)

ארנולאוס:

וכן: פל דבר זקר עוד גחרב.
פהו, הגיע זמן פי תתערב!

טרפטיאוס:

תגרת ידים מתלקחת שם,
ורק פה, מסית, הוא האשם!

אגאטירוסוס:

מה לעשות? אירע אשר אירע.
איני ידיד, חלילה, של הגדה.
אולם אדם אידאה פי תנחהו.
פדרה, אין תחומים למעשהו.

דמוקריטוס:

אף פעם לא האגואיסט ירחיק ללכת
למקום שם רגל איש אידאליסט דורכת.
הא נאיה, פי איש ההזיות
פוגע בפוסר מאד מאד.

מ ס ד .

מ ע ר כ ה ר ב י ע י ת

טרם עלות המסך נשמעות שלש נקישות פטיש. עם פתיחת המסך מתגלית הככר לפני הפריסנאום ומראה כבמערכה השניה. נעדר הקיוסק של קרובילת. קרוב לפאתה הקדמית של הנמה עומד שולחן ועל ידו שלושה כסאות. האמצעי בהם כס הנשיאות של הארחון, גבוה משני הסמוכים לו. הכסאות טרם תלושים, על השולחן עומדת קופסת קלפי. משמאל שולחן קטן ולידו יושבים סטרוטיון ופיסיגנאטוס. מאחוריהם עומד אגאטירוסוס. מימין שולחנם של אנטרקט ופוליפונוס, ומאחוריהם עומדים סטרפטיאדס ופאניס. - אויריפידס ודמוקריטוס יושבים לפני חנותו של סטרפטיאדס, הסגורה בוילון. - הגברתם נראים בבגדים מוזנחים וברוח נכאה.

טריסטוגנס: (פטיש בידו. הוא מקיש בו פעם נוספת על השולחן ומניח אותו לפני מחשביו של נשיא בית-המשפט. הוא צועד לפני השולחן ופונה חגיגית אל קהל הנאספים.)

הקשיבו לי, תושבי אבדר:
את בדתו היום מוסר
קבוד הארחון אל בני העיר.
וזה דברו אשר נצחיר,
אשר בקשני להשמיע:
עומדים אתם פאן להכריע
משפט הצל והחמור,
וזו בששתי לאמור:
פסקו לחמד או לשבט,
הטו נא אזנכם קשבת
בשקט, בלי משוא פנים,
לארגומנטים השונים.
שפטו, לבלי בלב לשמור
טיבה, געות קדומות לזפור,
חצרו משפט צל החמור
ודין אמת יוצא לאור.

(קריאות בינים מבין הקהל: "נאה דרשת!", "יודעים אנו את אשר עלינו לעשות!" "שקט!" "זהו צל!", "שקט, חמור!". טריסטוגנס מסדק את הנירות על השולחן.)

פיסיגנאטוס: (נגש אל פוליפונוס)

הוי, ברעב הבטן משלטלת,
הב לחם קצת, טול תמורתו תפוח!
הן הנשים פמו נכנסה בהן הרוח -
ידידתי הגיפה בעדי ההלל!
שיחת רעים - הקשיבה נא!
בין שני האדווקטים מתנהלת.
פמו חבלים סתקמת דבא -
ובאי איזו ביסה פאן מתבטלת.

פוליפונוס:

אנטרקט:

סטרוטיון:

דמוקריטוס:

הומים עורכי הדין למספרים,
לצמד להבים סי לתנאחו.
רק סי אשר בקלע לבין השנים
ניזוק, ובעצמם לא יחתכו.

אגאטירוסוס: (אל פיסיגנאטוס) הביטה - בתנתי פמו לגזרים נקרעת.

המה - בקעי לה צץ חור גדול.

אבוי, אשתי מלתקנה ידה מונעת,
ואת שוקות מנחתתי לגזול.

פיסיגנאטרס:

מאכלי - מפש הם גועל נפש,
צחנה הם מעלים וריח עובש.

סטרספי ארט:

עד מה עוגות אהבתי, לבינה -
נסייתי לדבר על לבנה,
ואת לשוןא - אל מול פני צחקה לי...

אנטרקס:

אכן - זהו גורלנו הפטלי.
הן גם אשתי - מפש צקרת בית,
בריה נאה, פלה אומרת תום.
אולם אכלי המו פזות,
פמעט איני רואה אותה פיום.

לו את פיום, אפשר היה לשאת...

סטרספי ארט:

הולך ומתבהר בנתר שאת,
פי מעשים אשר הפכו הרגל,
אשר הספנו-לם מירי נשינו,
עת יעלמו מסדר יום חמינו,
ברניש בחסרונן יומם וליל.

פיסיגנאטרס:

שור אלה הבלויים, מבט להם נזעם -
מה פעורר רחמים יגון מראם!

אוריפידס:

ודאי קושרות הן קשר, משום-מה.
לו את ידעתי אשר המזימה!

דמוקריטוס:

הסתן והזבין באורדך רוח.
הסוד יובא היום לפענחה.
מי גבר וזדע רז הגיונו,
את הדרך מנהגו המפוגתלת?

אוריפידס:

(בחלונה של סלבנדה מופיעה בעלת הבית עם טריאליס, קרובילה,
נניון, רודופה ומירה. הן תופשות ממקומותיהן ומתחילות טועמות
מהיין אשר המטעמים אשר הביאו עמן. הגברים נותנים בהן עינים
של קנאה.)

ראה, המן בסקרנות קלוקלת
בסבל הגברים נותנות צינן.

דמוקריטוס:

וכך, בלי צל חשש וחרדה,
צופות הן במחזה פכשצשוע.
את לנה הפשפש, ומי ידע
לאן פה המאזנים לה תנהע.

(טריסטוגנס מופיע שוב. מקיש בפטיש על השולחן)

בית-הדין העליון

טריסטוגנס:

(כלם קמים. אונולאוס מחוה קידה לכל עבר ומתישב על כס הנשיאות,
ושלישיו על ידו. שוב מתישבים כלם.)

בזה הנני לפתוח את ישיבת המועצה העליונה. על סדר היום - משפט
סטרוטיון-אנטרקס. שני הצדדים הואילו להופיע. - דופא השנים
סטרוטיון!

ארנולאוס:

סטרוטיון: הנני!

ארנולארט: סניגורו פייסיגנאטוס!

פייסיגנאטוס: הנני!

ארנולארט: החר אנטרקס - הלו, אנטרקס, הודיע על נוכחותך!

אנטרקס: כן, כן, הנני. יסלח לי, א ינני רגיל לךבר בפני צבור כה גדול, ולכן מתרגש אני במקצת.

ארנולארט: לשוא מתרגש אתה. כלם שוים לפני כס המשפט. סניגורך פוליפונרוס!
פוליפונרוס: כאן!

ארנולארט: הפרשה אשר עומדת היום לדיון משפטי ודאי ידועה לכלם. סטרוטיון טוען לזכותו לפוש חנם בצל חמור אשר נשכר על-ידו, ומאידך אנטרקס רוצה לשלול ממנו את הזכות הזו. זוהי התמצית, ועתה נשמע את באי-כה שני הצדדים. רשות הדבור לפייסיגנאטוס, סניגורו של סטרוטיון.

פייסיגנאטוס: ארחון נכבד ובית-הדין הידוע לתהלה של עיר אבדורה! במה עומדים היום אנשים כה מכובדים להתדין? בצל, בצלו של חמור, ותו לא! מי יעיז למלא צחוק פיו, על כי בית-דין גבוה שוקד שקידה על צל של חמור, על כי יש בלשון של צל להסעיר לבבותיהם של אזחי קהליה גדולה ואדירה? גאות אמת ממלאת אותי בהיותי אחד מהאזרחים האלה, ורוקא היום. כי היום רדיפתנו את הצדק, שאיפתו של העם לצדק, מתגלות בכל תפארתן קבל עולם ותבל. אמת, גאה אני על כך, כי יודעים אנו להרים על נס את המשפט למען דבר, אשר אם נעבירו תחת שבת בקרתנו, כמעט אינו ראוי להקרא בשם "דבר". ואולם, מאידך, כליטה תכסה פני, פני פטריוט אבדראי אמת, בראותי מעשים אשר לא יעשו. מדות אורח דאשוניות, הכנסת אורחים ויחס כבוד לזולת, אותן המדות אשר נתברכנו בהן לתהלה - כל אלה היו כלא היו. האמנם תושב אבדורה הוא האיש, אשר ירהיב נפשו לקפץ ידו ממתת עלובה ביותר - קופץ צל - ולא מנכרי, כי אם מן עירו?

נשוא לעינינו: הולך ומושך רופא השנים סטרוטיון בעל פרנסתו, נע ונד מעיר לכפר, וכל מחשבתו נתונה להעלות ארוכה לכל הסובלים ומתענים באשר הם שם. אהה, קשה ומפרכת הדרך, והלוט ממרום ששלח בהלך היגע את חצי קרניו הלוהטות. בכל אשר יביט, אין עץ או שיח (עלללל) (עלללל) לחחסות בצלם את הנווד. רק צל החמור הוא בבחינת נחמה פורתא, ובאין אחר, בליט ברירה, צונח הרופא ליד הבהמה ומסתתר באותה אשליה של צל. ומפלצת, לא אדם, ולב אבן לו, הוא האיש אשר יינו תהיה צרה במעט הזה, אשר אמר לגזלה מסכנו, מאחיו. שמי יעלה על דעתו כי יקרו מעשים כאלה בתקופתנו הנאורה! אלא שמדברים אנחנו במעשה שהיה. ואנטרקס זה, אותו אדם העומד כאן לפניכם ומתגדר במעשהו הנפשע, הוא אשר העיז לעשות כזאת. וכאילו לא אמר די בכך, עוד שכר לו עורך-דין חריף וטנון, המנסה באמצעים משפטיים להגן על עוות הדין. ומה טענתו? בעל החמור הנו גם בעל הצל. נבחן נא היטב טענה זו!

כי מהו צל, בעצם? אינו גוף עצמאי, כי תלוי הוא בגורמים אשר מחוצה לו, ומשנה גדלו בהתאם להשתנותם הם. ובראש וראשונה, תלוי הוא במעמדה של השמש בשמים. עמדה השמש ברום הרקיע לעת צהרים, והיה הצל דל וקטן. ועם התקרב שעות הערב ילך הצל הלוך וגדול. ולא זו בלבד, אלא שתלוי הצל גם בחמור, לא בחמור לכשעצמו, אלא בחמור בהיותו גוף בלתי חדיר לקרני השמש. כי כשחמור יעלה על דעתו של החמור לחסות בצלו של בית, דרך משל, ונעלם צלו הוא הוי אומר, יתכן גם יתכן חמור שאין צל עמו, אך לא יכון צל בלעדי חמור.

אנא, רבותי, נסטה נא מעט מהפסיקה ונשוב אל ההגיון המשפטי הצרוף. קושיה שניה מתעוררת: האם הצל הנו חלק בלתי נפרד של החמור, דוגמת אזניו או זנבו, או שמא הוא דבר בפני עצמו, שאינו תלוי בחמור? אם לקבל את ההנחה הראשונה, הרי ברור גם להדיוטות, כי אין לתבוע תשלום מיוחד עבור הצל, לאחד שהושכר, ממש כשם שלא היה עולה על דעתו של איש לבקש תשלום עבור האזניים או הזנב, ומאידך, אם נניח שהצל הנו דבר בלתי תלוי בחמור, הריהו קנין הכלל ממש כאויר וכמים, כריח הפרחים וכזוהר הירח, אין להשכירו, למכרו, להורישו וכיו"ב. ומסתבר, כי בכל מקרה לא היתה

לאנטרסקס זכות תביעה על הצל, ותקוה אני, כי ידע בית-הדין **0000**
להפתח על אלה הוכחותי וידחה בשתי ידיו את טענותיו של אותו
חמר הצות!

בית-דין גבוה! המיתולוגיה היוונית מוסרת, כי עת העפילו
הטיטנים אל האולימפוס לעשות כלה ביושבין, העירה נעיהתו של חמור
את האלים הנרדמים והצילתם מכליון חרוץ. עמקרה דנן, מיועד תפקיד
נכבד זה לצלו של חמור, והוא אשר יזעזע את אלי השלום והצדק
בתנומתם המתוקה: ימים רבים מדי נחו הם על זרי הדפנה שלהם!
יהיה נא משפטכם, רבותי, נקודת מפנה בתקופתנו הרת המשברים, ושוב
יכונו הצדק והשלום על כנפם!

ארנולארס:

ועתה רשות הדבור ל...

פיליפידס:

יסלח כבוד הנשיא, אך דומני כי מן הראוי היה להזמין אל בית-

ארנולארס:

הדמות הראשית?

פיליפידס:

החמור וצלו!

ארנולארס:

יהי כן! יופיעו נא שניהם בפני בית-הדין, והמועצה העליונה תוכל
ליהנות מזיו מראם. טריסטוגנס, הביאם הלום! (טריסטוגנס יוצא.)
רשות הדבור נתונה לסניגורו של אנטרסקס, מר פוליפונוס.

פוליפונוס:

בית-דין נכבד! חיים אנו בדור הטכניקה. עברו חלפו ללא שוב
הזמנים בהם היו יוצאים בני האדם לשדות בעגלות וכרכרות, כמסופר
בכתבי הומרוס. רק פעמים, ובעיקר בתחרויות האולימפיות, זוכים אנו
למראה מרכבות הדתומות לסוסים. אותה אמנות הרכיבה אשר יחשנו
מהסקיטים, אנחנו שכללנוה ושפרנוה. היום נע ונר עובר האורח על
גבה של חיה סבלנית וטובה לב. אל נכוץ רואים אנו ברסון בהמת
הרכיבה את שיא התפתחות הטכניקה.

קרוב היה להניח, כי יראת הכבוד לפרי יגיעו של האדם דיה היתה
לעורר בנו יחס חבה לבהמותינו. ולא! היום נוכחנו בהיפך! בשמש
לוהטת דוכב סטרוטיון על גב החמור, ויסוריה של אותה בהמה עלובה
אינם נוגעים ללבו. בלי צל של התחשבות מתישב הוא לו להנאתו בצלה.
אינו משול החמור לחפץ, ובעליו מחבבו ודואג לו יותר מאשר
למסתופפים תחת קורת גנו, כי הוא המפרנסו, הוא המקימו. ואם נאלץ
הוא להשכירו, היעשה בו ככל העולה על דעת שכירו? וכי היה בעל
החמור משכיר בהמתו לשם שמוש בתחרויות או, חס וחלילה, לנצוח
קירות ובתים? לא! לא ולא! רק מטרה אחת-היתה מיועדת לחמור, להוביל
בכל המחירות את סטרוטיון למקום מבוקשו, מבלי להיות מופקר יתר
על הצורך ללהט השמש, ולא לשמש מחסה בפני חצי הפרתים, דרך משל.
אך מה עשה אותו סטרוטיון? הוא השתמש בחמור כמחסה בפני חציו של
אל השמש, ויש בזה משום בזיון נפשע בנפש הבהמה, ולא עוד אלא שהוא
מפחית בזה את ערכו של החמור הנתון ללא צורך לתלאות מיותרות.

חברי למקצוע מעבד מזה טוען לערכו של החמור, ואלו את ערכו של
הצל הוא מבטל כעפרא דארעא. הריני להוכיח את ההפך: החמור הוא
הטפל, ולא הצל. אין אדם שוכר לו חמור, משום שארבע רגלים לו ושתי
אזנים ארוכות. אין לבו נתון לחמור לכשעצמו. כונתו לאותה תכונה
לשובה אשר בה זכו האלים את החמור, הלא היא אפשרותו להעביר אדם
על גבו ביעף ונוחיות לאורך כבדת דרך מסוימת, ולא איכפת לו להשיג
את מבוקשו בדרך אחרת, ולא בעזרת חמור, דוקא. רק תכונה זו עומדת
לרשותו של סטרוטיון, ושאר תכונותיו אסורות בשמוש הן. ומן שאר
תכונותיו - הרי לכם, דרך משל, תכונת הצל, זו יכולתו של החמור
להערים על השמש, בהתיצבו לבין קרניה והאדמה, באופן שחלק מקרניה
אינו מגיע לאדמה. אותו צל לא הוזכר בחוזה השכירות, והרצצה לזכות
בו חייב בתשלום מיוחד. לא כן סבור היה סטרוטיון ולא ביושר נהג
כלפי טענתו הצודקת של החמר הנזעם. יאה ונאה היה לו, למשכיל

בין השנים, לפייס את אנטרסקס ולשדלו בדברים, כגון: "הרי לך,
ידידי, טול, בשם צאוס, דרכמה או דרכמה וחצי, ותם ונשלם!" והכל
על מקומו היה בא בשלום. אך לא כן נהג סטרוטיון, וכאן קבור הכלב,
לא עוד מריבה בין שני אנשים היא זו, זוהי המחלוקת הנצחית בין
השקפות ומעמדות שונים. סטרוטיון מדמה עצמו נשא ונעלה מעל
לתביעותיו הצודקות של איש העם הפשוט, ומוכן **א** הוא לצאת חוצץ כנגדו

על דבר של מה-בכך, על צל של חמור או דרכמה עלובה. רק לא לותר
אפילו צל של ותור לאיש הפרולטריון. כיצד טען יריבי? "הצל הנו
נחלת הכלל כאויר וכמים, כריח הפרחים וכזוהר הירח." על כן, מדוע
לשלול אותם מידי ההמונים? הן זו דרכם של אדירי ארץ ואילי הון,
האומרים לספח את רכוש הכלל אל ידיהם הסורפות, להלאימו לטובתם
הם ולמנעו מהעם המרוד!

ארנולארס: אבקש את מר פוליפונוס שלא לסטות מן הנושא. בל בכניס ראשינו
בדיונים פוליטיים!

מרליפונוס: כבוד הארחון! רוחש אני את כל הכבוד לו ולבית-הדין, ואולם תפקידו
הנעלה של זה להגן על זכויותיו של העם. בן נאמן אני לעירי
ומולדתי, אך טוב לי לראות את אבדרה עולה בלהבות אש, מלשאת בדומיה
אפילו גזלת צל של צל מידי אחד מאזרחינו!

ארנולארס: הסימת, מר פוליפונוס?

מרליפונוס: עוד הערה אחת: אם להסכים לדברי יריבי, הרי אין הצל ניתן להשכרה.
אם כן, הוי אומר-כי סטרוטיון לא יכול היה לשכרו. ומאידך, אם
ניתן הצל להשכרה, הרי ברור, כי לא נשכר על ידי סטרוטיון, כיון
שהלה לא שלם עבורו תשלום מיוחד. בין כה ובין כה - סטרוטיון לא
שכר את הצל.
ועתה, בית-דין גבוה; לכם ניתנת ההכרעה. פסקו ביושר ובצדק, ככל
אשר ייעצו לכם האלים.
(בזמן נאומו של פוליפונוס הופיע טריסטוגנס על הבמה.)

ארנולארס: אי החמור? ומה בדבר הצל?

טריסטוגנס: פֶּשֶׁקֶט פֶּתַחֶמֶק באֶנְפֶּל לִיל.
וְדַאי נִפְשׁוּ מֵהַמְשֶׁפֶט נוֹקְעֵת...

ארנולארס: האם לא, לפחות, נותר הצל?

טריסטוגנס: אָף הוּא חֶמֶק, הַחֶשֶׁבֶה נֶצֶל.
מֵאֲרֻתוֹ אֵין קָרָן אֹר בּוֹקְעֵת,
וְאֵיתָ הַצֵּל בְּחוֹסֵר אֹר יִמּוֹן?
רַק הַחֹלְקָה לְבִטַח שֵׁם יִסְפוֹן,
בֶּן עֲבָרִים וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלֶּה,
וְאֵין לְרֵאוֹת בְּמַעֲדָרוֹ כֵּל פֶּלֶא.

ארנולארס: אִירַע אֲשֶׁר אִירַע, וְאֵין עֲצָה.
גַּם כִּי בְּרָחוּ, בְּלִי אֹמֶר וּדְבָרִים,
בְּלַעֲרֵיהֶם דִּרְפָנוּ גַם נִמְצָא.

סטרוטיון: לא בלעדנינו. רק, החמורים!

אנטרקס: לְכֹלֹאָה הַחֲמוֹר קִבְעֵתִי
פְּנֵדוֹנִיָּה, וְהַצֵּל לוֹ פֶּתוּסְפֵת.

(מימין התגנבה גורגו על יד חנותו של סטרפסיאדס ומבלי שתראינה
אותה הנשים, ולוחשת על אזנו של אנטרקס המופתע):

גורגו: מְקוֹם שְׁנֵיהֶם הִנֵּה לְדַעֲתִי -

בְּהִמְתָּךְ לְבִטַח לֵה שׁוֹכְבֵת.

(נעלמת מאחורי וילונו של סטרפסיאדס. פאניס משתרך אחריה בדרך
בלתי חשודה ונעלם אף הוא מאחורי הוילון)

ארנולארס: שְׁבַעֲנוּ. נְאוּמִים הֵיִוֹת,

לְרֵב גְּבִינֵנוּ עֲדוּיֹת.

את המחלוקת להכריע,
לחרוץ הדין העת הגיעה.
טריסטוגנס, עם קלפי טוב,
אליה בפתקים אסוף!
ידעו פל איש בתום לב
"בעד" או "נגד", "הן" או "לאו".

(טריסטוגנס עומד לטול את קופסת הקלפי. פיליפידס לוחש דבר-מה לאונולאוס. אונולאוס מקיש בפטיש על השולחן ומעכב בעד טריסטוגנס.)

אולם - המתין לרגע קט:
לנוהג בל אחיה חוטא.

הבקהל נמצא אחד
אשר ירצה להתבטא?

סלבנדה: (מתרוממת ממושבה) סן, אנכי, לנאום חפצתי קצת,
אפילו. פי אשה אני בלבד.

דומני, לאשה ראוי לשמוק...

יותר לה לדבר על פי החוק.

פיליפידס:

אונולאוס:

סלבנדה: (סופיעה עם שאר הנשים על יד שלחן הנשיאות)
שמעו, שופטים וכל תלמידי אבנר:
אם ידעתם ביושר מושטות,
ולא עוד לבבכם איבה נוטר,
נאמד היום דינינו לשביתות.

מדוע על שביתות את מדברת?
הן חנושא חורג מהמסגרת!
בחמורים נקראנה לדין.

לא, לא, נשמע!

אונולאוס:

פיסיגנאטרס:

פרלימנרס:

זה דוקא מענין!
(קריאות בינים: "תמסין נא לדבר!")

אם נפשכם מהמשפט ננקטת,
לבליטריסטיקה לבכם נוטה,
לא אתנגד: נקטיב איפוא, בשקט,
לסלבנדה אוזן נא נטה.

אונולאוס:

חן חן, על פי הורשיתי לדבר,
ואקוה פי איש לא יצטער,
אם יבזבז דקה אחת או שתיים,
בעת ששמע מפני דבר שפתיים.

סלבנדה:

שמעו, איפוא, שופטים רמי החסד,
צבור גברים נכבד, שנאף מדון:
עוד רגלכם פגאות זרון
את השלום אלי עפר דומסת,
בצל של חמורים תאבו לשפוט,
תרבות בלהג, פאטרס מגוחך:

נאם בעניינים של מה-בכר -
 אנחנו, הנשים, נוסיף לשבות.
 אחשוורוש אשר עומד בשער,
 הוא מתפנו ארצנו להחריב,
 צעות פלה בבני יון, בסער
 גיסותיו את הלס להציף.
 איה נעמוד, פרוי דעות, בפרץ,
 איכה ננוס מאורלנו. המאים?
 בדיב אחים נשקיע כל המרץ,
 ומי יודע אימתי זה יסתים.
 האם בגלל חמור תאבד מולדת?
 האת ארצנו פלום נתן לגזול?
 פל בר-לבב נפשו מריב סוללת.
 אחדות, אהדות, תנה חזות הכל!

(תשובות סוערות, גם השופטים מצטרפים להן בעל כרחם. אונולאוס נזכר בתפקידו ודופק במטיס.)

אנולאוס: רבותי, אבקש שקט, איננו כאן בתיאטרון!

אחדות - מהווע לא? את איה אדביר
 קנאת מריון אשר פרצה בעיה?
 לא בירי נתנת הברכה.

אנטרקס וסטרוטיון - פתאותו לפשרה?

האתפטר עם הפבל והפונח,

אשר צל חמורי אץ לספח?

לשוא את דעתי תאמר לגנוב -
 מעצותיך לא יצמח פל טוב!

אנטרקס:

לא, לא פשרה, מה בצע כי לשבנו
 על המדוכה, נשאנו נאומים לרב?

הדבינו פאטוס, להג עד אין סוף?
 האם בכדי חרפנו וגהפנו?

פיסיגנאטוס:

(דמוקריטוס נגח לאונולאוס ובזמן נאומו של פיסיגנאטוס לוחש דבר מה לאזנו.)

אנולאוס: (לוחץ את ידו של דמוקריטוס)

הה, מצויגון! שמעו. איפוא ההחלטה:
 מיון שאנטרקס לנפויס חסא,

הריהו מתפמש להפפוד
 לפרוע אלף דרכמות בופר חסא.

מה, אלף דרכמות?

פוליפונוס:

שוד ושבר!

מוטב יפויני האלים בדבר!

אנטרקס:

יחי, אף אנכי פוסק הייתי פה!

סטרוטיון:

ינעתי, כי שנייהם יפלו בפח.

דמוקריטוס:

לגית-ההיון סטרוטיון מחא פפיים:

אנולאוס:

אין זו ברפנו. - לא גאה ולא הולם.

על פה נשיב מנה אחת אפיים,

פְּלוֹמֵר חָיֵב הוּא אֶלֶף דְּרָמִיּוֹת לְשָׁלֵם.
(סְטְרוֹטִיוֹן צוֹנֵחַ בִּיאֹרֶשׁ עַל הַסְּפֶסֶל.)
אֲתֶכֶם וְאַבְתִּי גוֹרְלֶכֶם מִי רַע,
וְקַפְתֶּכֶם וְהֵאֵי קָשׁוֹת סוֹבְלֶת.
עַל כֵּן, אִם אַךְ פְּאוֹתֶה לְפִשְׁרָה,
מִקְסַת הַקֶּנֶס בְּשֵׁלֶה וְזַבְוִטְלֶת.

(אל דמוקריטוס)

חַן חַן עַל עֲצֶתְךָ הַמְּהֵרָה!
כֹּה, אֲנִטְרָקְס, סְטְרוֹטִיוֹן, וְעִתְכֶם הַבִּיעוּר!
וְכִי בּוֹתְרָה לִי אֲפִשְׁרוֹת אַחֲרָת?!

אנטרקס:

מָה אַעֲשֶׂה, וְאִם גַּם לֹא עַל פִּי דוֹחִי הוּא?!

סטרוטיון:

נִכְנַעְתֶּם מִרְצוֹן, וְלֹא מֵאוֹנֵס,
לְעֲצָתְנוּ - שְׂאוּ אִיפּוֹא בְּרָבָה.
הוֹי אוֹמֵר, אִין צוֹרֵךְ עוֹד בַּעֲוֹנֵשׁ.
תּוֹאִילוּ רַק לְהִתְחַבֵּק פֶּהֲלֶכָה.

ארנולאוס:

(סטרוטיון ואנטרקס מתחבקים בחריקת שנים)

אוֹתִי, עֲנִי מְרוֹד, אֲמַרְתָּ לְרוֹשֵׁשׁ!
לוֹ הַשְּׁטֵן יִבְעִיר בְּךָ בַחֲלֶת אֵשׁ!

אנטרקס:

סטרוטיון:

הַפְּנִי מֵאֲחַל לְךָ קַפְחָת...

אנטרקס:

...צָרַעַת, רִימְסִיזִם וְסַפְחָת!

סטרוטיון:

עַד מָה אֲהַשְׁרִתִּי, מָה פִּרְהִיב עֵינַיִם
לְרֵאוֹת: הַשְּׁלִימוּ-הַאוֹזְבִיִם הַשְּׁנַיִם!
(מתרוסם ממושבה)

ארנולאוס:

הֵחָא נָא דוֹגְמַתְכֶם לְגַר דְּלוֹרוֹת,
אוֹתָהּ לְנִכְבְּדֵינוּ-לְהוֹרוֹת.
לְנִבְצַח הַמְּחִלּוֹקָת הַשְּׂבָח!
נִגְנוֹרְז אֶת רֵיב הַגָּל הַמְּגוֹחֵךְ
עֵמוֹק בִּלְבָב, וְלֹא עוֹד דְּדוֹבֵר בּוֹ:
הַכְּרַח לְגִזּוֹר עֲלֵיו מַעֲיִן אֲמַבְרָגוֹ.
עוֹד בְּקִשָּׁה אַחַת לָכֶם מוֹאֲגָת.
בְּשֵׁם כָּלֵם אֲבִיעַ תְּקוֹתְנוּ...

סלבנדה:

כֵּן, הַבִּינּוֹתִי! (בקול גדול) תַּפְּה שְׂבִי תַתְנוּ!
(נפתח הוילרן לפני חנותו של סטרפמיאדס, נראים גובגו ופאנשם
בשהם חבוקים.)

פאניס:
גרדגו:

נוֹכַל עֲפָה לְהִתְחַבֵּק בְּשִׁקְט!

אנטרקס:

(נזכר פתאום) אַךְ מָה עֲלָה לְחַמּוֹרֵי הַטּוֹב?

קורבילה:

אֵל פַּחַד, עוֹד תִּרְאֶהוּ סוֹף כֵּל סוֹף,
אֶת הַחִיָּה לְפֶת הַתּוֹאֵר,
וְכֵן אֶת דְּאִמוֹן וְהַאֵל.
הֵן זוֹ-דְרָכּוֹ הַיּוֹסֵף שֶׁל נוֹעֵר,
כִּי בְּדִיו הַבּוֹ נִהְטַל
אֶת גּוֹרְלּוֹ, אִינּוֹ שׁוֹאֵל
לְעֲצָתָם שֶׁל הַזְּקֵנִים -
וּבְקִרּוֹב הֵם מִתְחַבְּבִים.